

Luceafărul

mi

Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI

SALA DE
LECTURĂ

Nr. 34 (777)

Miercuri, 26 septembrie, 2007

Unii consideră *Jurnalul* de dimensiunile întregii opere a lui Shakespeare, fabricat de M. Zaciu, o operă capitală a ultimilor ani de comunism! Așa, de pildă, răposatul (mai apoi) Oct. Paler și-a pus serios întrebarea într-un răsunător articol cât putem, noi scriitorii, suporta adevărul? (Acesta găsindu-se în respectiva masivă scriere. Așadar, după ce Adevărul a fost în literatura comunistă specialitatea lui A. Buzura, în final ne-am mai pricopsit cu un fabricat de același gen de adevăruri.



alexandru george



octavian
soviany

Astfel, Iova e destul de aproape de anditorii de la *Tel Quel* nu doar pentru teoretizările sale vin în spiritul „noii sisteme“, ci și pentru că are voluptatea demascărilor“, iar cogitația sa se deschide critic către social și politic. Ceea ce explică și faptul că textele sale teoretice nu au putut fi publicate decât mult după laborarea lor, când își pierduseră (cel puțin parțial) accentele subversive.

pag. 10-11

cerneală proaspătă

Ce face Hârtibaciu
cu briceagul lui



ion roșioru

conexiunea semnelor



mariana
ploae hanganu

Românofobia

pag. 21



Ura! Se reface FSN-ul!

(Colonul infinitului național)

bogdan ghiu

După o „tranzitie“ chinută, prelungită și, de fapt, amânată, permanent frânată pentru ca forțele trecutului, omniprezente (în carne și oase și în deprinderile tuturor) și sistemice, să poată să negocieze restaurarea în noi avataruri capitaliste, recădem în trecutul imediat post-revoluționar. Prin noua alianță „informală“, „ocazională“ PSD-PD (Geoană-Bănescu), asistăm la reformarea *de facto* a fostului FSN. Și astfel, trecutul îi reușește încă o dată, și decisiv, reciclarea, ca stat membru al Uniunii Europene de astă dată. În sfârșit, tranziția s-a încheiat, a reușit. Trecutul este din nou, intact, la putere, într-o nouă formă, în plină formă, în toate formele. Căci toate formulele politice românești sunt combinații infinite, incestuoase, ale trecutului cu trecutul, sub forma prezentului.

Domnilor Liiceanu, Patapievic, Hurezeanu, Ungureanu, Avramescu etc., Realitatea TV-Cotidianul-Cațavencu etc., etc., ONG lângă ONG - Legiune! -, „luptători istorici“, titrați, post-comuniști însă, împotriva comunismului, împotriva lui Ion Iliescu (care s-a pronunțat contra noii antante!), dacă veți ajunge, indirect, prin Traian Bănescu, susținătorii PSD-ului, vă va auzi oare cineva protestând, decizându-vă, sau diferitele etape și straturi ale trecutului, mai îndepărtat și mai apropiat, se vor solidifica, se vor cimentă, se vor încheia în cea mai reușită formă de post-ceaușism capitalist, reciclare completă, sinteză istorică „inefabilă“?

După ce s-au despărțit, „democratic“, de formă, pentru spectacol (căci de aceea avem televiziune și presă), trecutul bate palma cu trecutul. Este noua alianță, poate cea mai de viitor, a hidosului reacționarism de fond românesc, împărțit în false tabere.

Împletindu-se, rădăcinile ne sufocă, ne strâng de gât: junglă tot mai verde.

Puterea se așamblează segmentar și mobil, verigă cu verigă. În cazul de față, ea se așamblează însă solzos, din plăci cheratinizate, ca o coadă de saurian, de varan, greoi, dar omnivor, implacabil: a luat ceva timp, dar acum abia așteaptă să pleznească (fără a sfichiui aerian: în România nu este aer!), mortal, tot ce mișcă. Un asamblaj politic hidos, o monstruoasă deloc aberantă (diferențierea nu este față de o presupusă „normă naturală“, ci doar de la o ipostază, de la o „făcătura“ la alta), făcută tocmai ca să funcționeze greoi, o mașină *ad-hoc* nu de ucis pe față, „clasic“ (deci vizibil și față în față, prin confruntare), ci prin înghițire și prin adăugare, prin alipire, prin „aliere“: prin chiar forma și modul în care se constituie și funcționează. Politic mecanic proliferant.

Politicul românesc nu reușește să se de-mineralizeze, să evolueze spre registrul și regimul ființelor vii, individuate: de o parte aparate, mașini mecanic-mineral-segmentare în neconținută asamblare, dezasamblare și reasamblare, de cealaltă parte, „poporul vegetal“, ca „materie primă“ de prelucrat, de mestecat, de măcinat: nutreț. Trăim într-o gură, trăim în guri, suntem guri în guri alcătuit de mare, infinită Gură și Gaură neagră de viață. Teratologia politică românească e infinită și se întruchipează printr-o uimitoare mobilitate pe loc. Divagăm istoric prin metamorfozări ale Voracelui care tind mereu să „inerveze“ întregul corp viu, mașină în mașină.

Românismul, dacă este așa ceva (și, iată, există, dar numai așa!), se dovedește a fi, în infinite ipostaze identice, *Voracitate*. Legea „ontologică“ de funcționare a mașinilor politice, care așamblează artificial societatea, reificând-o funcțional, o constituie, imanent, „din sine însuși spre sine

însuși“, *Corupția, Coruperea*. Te aliez (cu mine) deci te corup. Mă aliez (cu tine), deci exist. Aproape în aproape, până dincolo de orice limită menținând politicul, publicul într-un inimaginabil frenetic, care evacuează orice posibilitate de realitate „organică“. Mestecăm tot ce crește.

Etc. Delirant, dar un delir obiectiv, având drept obiectiv: să ne creștem viața (capacitatea de a ghii și de a mesteca), adăugându-ne, însușindu-ne alipind trupului nostru cât mai multă viață, tot mișcă, cât mai multe guri vorace. Căci acest mod a fi al politicului nu consumă, nu distruge, ci se praaglomerează, crește prin alipire și prin adăugare continuă. Suntem, adică „facem parte“ (în sens literal: ne constituim ca parte dintr-un întreg expansiv).

Etc. La infinit și pe loc. Căci astfel de alcătuituri nu au cum să se deplaseze, să se miște, apar omnivore fiind, mișcarea lor este una pur interioară pe loc, prin permanente reasezări și adăugări de segmente, de „organe“, pe un singur circuit, prin ontologic: Gură-Cur, segment de dreapta labirinț de mestecare și eliminare, irigând și întreținând întregul prin infinite șerpuiuri de Maț Gros. Ne „colonăm“, facem împreună Colon. Politic românesc este bazic scatologic.

Etc. Omul-segment, care numai astfel poate funcționa (înghiți-elimina). Singura lui activitate este mestecatul.

Etc. (Proliferant, ca însăși mașina în care naște. Mașină în mașină, dar doar din cuvinte.)

Etc. Idem.

„Coloana vertebrală“ este Colonul.

De la *Coloana infinită*, a infinitului, la *Coloana infinită* al unui alt infinit, lateral. Brâncuși ridică coloana erijase Colonul național atât în sens literal, cât și în sens figurat, în rangul de Coloană. Monument singuratic, încercând disperată, exasperată, a unui artist, gimpe enocice, în adipozitățile veșnic flămânde ale locului.

Infinit.

(Concreționez textual concreționările de ființă CA Concreționare. Altfel nu se poate fi, se poate doar să se fie. Sunt în aparat, deci exist. Fac, la rândul-mi, mașină adăugându-mi tot ce mestecă și elimină sens.)

nocturne

Când graurii, cu ciocul în bobul de strugure



stelian tăbăraș

Orașele mari au briză asemenea țărnelor de mare; dimineața, invers. Acum e tot mai greu de perceput fenomenul, dacă nu cumva locuiești... pe centura municipiului.

Am locuit cândva pe o arteră ce venea direct din Bărăgan. După sezon, simțeam din balcon mirosul secerișului, al saivanelor cu oi, mirosul de arătură de toamnă, al „tăierii“ viei și pomilor. Aveam deci, printr-o inedită sinestezie, un ceasornic imens al anotimpurilor. Peste an, dinspre centru spre margini - făcând abstracție de blestemul poluării, „recuperarea“ se făcea, vara, prin miros de caprifoliu („Măna Maicii Domnului“), toamna, prin mirosul de tămâioasă. În curțile cu acoperiș de struguri năvăleau la un moment dat viespile cu mandibulele lor puternice și făc tăieturi în boabele de strugure. Acolo năvălesc și albinele - la mustul ce curge; oamenii cred că ele sunt cele stricătoare - apiculatorii din apropiere sunt nedoriți. Însă mirosul de „producătoare“ însoțit seara de greierii mahalalelor aducea un fel de asceză în suflete - răscoliri ale unor amintiri mai lungi decât viața.

Din cățiva „butuci“, oamenii fac totuși vin - acela roșu pe negru; îi vezi spre seară pe băncile din fața porții cu mâinile înroșite până la coate. Mirosul de strugure zdrobit ține „ocupată“ toamna până la apariția celui de pregătit gogoșari - un amestec de miresme provenit de la țelină și boabe de muștar, până la hrean și foi de dafin în oțet fierț.

Popularele mustării din București sunt și pe cale de dispariție... Obicei balcanic, dionisic de la pereții de stof și coarde de vițe în încărcate, până la mustul ce curgea la vedere zdrobitor. Un fel de jertfă căreia îi auzai părțile crude (după cum unii aud, iar alții nu, acest părțel poți împărți oamenilor în subspecii...). Nelipite pastramă ducea și ea gândul la jertfa țapă (*tragos*) care pătimea în numele nostru.

Știu de la un bătrân adevărată rețetă pentru prepararea pastramei; se face încă de primăvară din carne de capră sau oaie *doar* stearpă (cine sacrifică primăvara o oaie cu lapte?) Carne se pune straturi în butoaie, între alte straturi de usturoi zdrobit. La sfârșit se bate cu „mănușe“ bine, încât să nu lase aer între ele. Iar deasupra tot se „tencuiește“ cu lut galben, tot pentru lăre. Se scoate abia toamna (este o prostie să imaginezi *tot anul* pastramă). Nu degeaba zicea existențialistul cântec însoțit de țambal: „Dă-mi trăi până la toamnă/ să beau must, să mă pastramă!“

La sfârșit de septembrie, pastrama se scoate din butoi și se întinde pe o sârmă, asemănătoare rufelor, măcar o zi, la „vânt“. Acum e gata fript. Ehe!

Păcat că această culoare balcanică (întâlnită de la arcul Carpaților până în Peloponez) se pierde, sau, mai bine zis, se părăsește. E „populară“. Și-apoi cum s-ar mai potrivi cu Dăruirea și manelele „electronice“?

Totuși, așa cum au münchenzeii „sărbătorii“, ce-ar fi dacă bucureștenii ar avea și vreo două săptămâni „sărbătoarea mustului“? Chiar, ce ar fi?

BANCA COMERCIALA ROMANA Sponsorizare de la Banca Comerciala Romana

Director:
Marius Tupan

Colectivul de editare:
Mariana Bunescu (tehnoredactor)
Responsabil de număr:
Simona Galațchi

Redactori asociați:
Horia Gârbea; Daniel Nicolescu;
Ioan Es Pop; Stelian Tăbăraș

Revista este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), înființată în baza Hotărârii judecătorești și recunoscută de Ministerul Culturii și Cultelor

Revista „Luceafărul“ este editată de Fundația Luceafărul, cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România NU și de la Ministerul Culturii și Cultelor

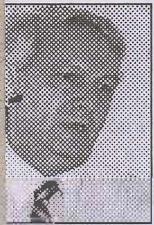
Redacția și administrația:
Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1, telefon 212.79.94, fax 312.96.93
e-mail: fundatia_luceafarul@yahoo.com
Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala sector 1, Calea Victoriei nr. 155.
Număr de cont: RO17RNCB0072049692900001
Cont în valută: RO87RNCB0072049692900001
ISSN - 1220-627X

Tipar: SEMNE '94
Abonamentele se pot face la toate sucursalele RODIPEI și la oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048. Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A. cu sediul în Piața Presei Libere nr. 1, Corp B, Sector 1, București, România la P.O. Box 33-57, la fax 0040-3187002, sau e-mail: abonamente@rodipet.ro, subscriptions@rodipet.ro sau on line la adresa www.rodipet.ro

u privire la personalitate, lucrările, inclusive tratatele de psihologie, ori volumele enciclopedice, sunt clare și, în general, expun definiții asemănătoare până la a fi identice, ori aproape identice. Caracteristicile unei persoane, care determină acesteia unitatea, singularitatea, permanența, formează personalitatea; bim, știm bine, despre personalități puternice sau albe, lesne recognoscibile și originale/ori șterse și nesemnificative. Dacă tem înclinăți să reflectăm la relația dintre personalitate și politică, nu vom avea cum să încercăm de a decide asupra eventualei condiționări, prin personalitate, a aptitudinilor necesare pentru accesul la un statut de lider și, implicit, la a stabili măsura în care prezența unei personalități puternice nu este condițională spre a permite unui om politic să fie caracterizat drept charismatic. În fapt, în definițiile sau comentariile de natură politică, blema liderației, ori aceea a charismai, apare mult mai frecvent exprimată decât definițiile privind personalitatea.

Nu este exclus ca, aducerea în discuție a unei dimensiuni a eului - forța personali-

timp răspunde la întrebare și conchide asupra unei definiții pe calea căreia un pas important și o clarificare inspirată, plină de implicații îi aparține lui Heidegger - este individualitatea umană, subiectul, care poartă în lume un proiect, care adoptă sau construiește un program, îi stabilește calea în ființarea sa ori în istorie, îl pune în mișcare, îl aduce la îndeplinire. Proiectul, în calitate de centru al personalității, aduce în existență o valoare recunoscută sau nu ca atare, dar una care motivează în mod inteligibil acțiunea umană, în absența unui proiect o personalitate încetează să existe - persoana, eșuând în încercarea sa de a deveni o personalitate, nu apare decât drept capriciu și îndârjire nestructurată; un proiect rămâne însă ceea ce este și își exercită rolul structurant asupra eului chiar și atunci când nu este elaborat conștient decât prea puțin și, la limită, intervine în comportament strict din etajul subconștient al psihismului. Funcționarea planurilor vieții psihice are aici, probabil, nu foarte multe de spus. Napoleon Bonaparte nota: "urmăresc un scop - nimic nu mă va putea bate din drum până când îl voi atinge; apoi, însă, voi fi foarte



Ce este personalitatea și ce este politica?

(Despre democrație în Occidentul modern)

Marius Traian Dragomir

și să introducă mai curând un prejudiciu decât o apreciere pentru acela care este văzut în respectivul unghi. Mi s-a relatat, cu ani în urmă, că, într-o discuție avută de către un profesor universitar român cu un grup de oameni de știință americani, primul a întrebare a fost motivul real care a condus la înălțarea lui Richard Nixon din poziția cea mai înaltă a autorității din țara sa. Răspunsul care l-a primit a fost acela că fostul președinte avusese o personalitate mult prea puternică. Neîndoind, într-o astfel de situație poate intra și o doză bună de ironie, gândind până la sarcasm, dar este sigur că prin personalitatea omului politic rareori se vorbește în sens pozitiv, cu intenția unei autentice valorizări sau a ofertei de sprijin. Este acesta un element pozitiv al istoriei noastre? Guvernările democratice, atât cât să fie fiind, suveranitatea deținută de popor, în realitate doar legitimată de acestea, obținută efectiv nu se știe mai niciodată de cine, nu au cum să fie diminuate de personalitățile remarcabile, puternice, inflexibile, ori li s-ar încredința pozițiile de maximă autoritate și autoritate în structurile statelor. Dacă personalitatea corodează statul atunci asta nu valorează mare lucru și, în formula obiectivă, nici nu merită o durabilitate imprevizată, susținută pervers, prin intervenții sofisticate și alienante.

Revenind la problema personalității, să citez încă odată - am făcut-o de multă vreme ori în eseurile mele - afirmația, această temă, a lui Martin Heidegger: "personalitate înseamnă să rezisti". Evident, stând îți menții unitatea, singularitatea și siguranța, consecutiv, permanența - cel puțin ea la care un om are îndreptățirea să aspire. Care este, însă, fundamentul unei existențe a eului, aptă să permită acestuia o prezență permanentă într-o stare de singularitate, precum și aflarea unității sale existențiale? Personalitatea - se poate, în același

ușor de înfrânt. Cine urmărește, în marile muzee ale lumii, ori în galeriile principalelor capitale culturale, expozițiile cvasi-integrale prezentând creațiile marilor artiști - Vermeer, Cezanne, Brâncuși, Rouault, Dali, Picasso, Bourne-Tohns, Gustave Moreau, Georges de la Tour, Klimt, Van Gogh, Dubuffet etc., aceștia numai în ultimele două decenii - știe bine ce înseamnă continuitatea proiectului specific în evoluția unei personalități geniale. Operele literare - ale lui Proust, Kafka, Eugen Ionescu sau O'Neil - sunt, în egală măsură dovezi în acest sens.

Ce este însă politica? Am pretins în chip repetat că acțiunea publică aspirând la titlul adevărat de politică, reprezintă actul de transfer al culturii în civilizație. Nu voi insista asupra implicațiilor unui astfel de concept - politica nu are cum să nu fie creație de istorie, chiar dacă aceasta din urmă, ca mișcare globală a umanului, nu este generată doar prin mecanisme politice. Istoria este evoluția axiologică a societăților și civilizațiilor, schimbare a accentului pus de ființa umană într-o zonă sau alta a spectrului valorilor în funcție de care omul există; istoria este însă și proiect. Omul se mișcă, în planul valorilor, în funcție de proiectele sale, iar acestea formează centrul personalităților umane. Politica trebuie considerată - să fim convinși - injecție de personalitate în colectivitatea umană. Unde este însă mai greu de menținut continuitatea unui proiect decât într-o democrație și, ca atare, unde este o mai mare lipsă de personalități decât în Occidentul democratic? Democrațiile par să nu nască proiecte (și personalități) decât în condiții de contestare - Clemenceau, De Gaulle, Adenauer, De Gaspari sunt exemple pozitive și strălucite lente în producerea liniștită de conducători cu personalități excepționale, democrațiile dovedesc o maximă capacitate și viteză în a le genera sub amenințările crizelor. Liderii trebuie să fie personalități, căci altminteri nu se vor dovedi mai mult decât imitatorii vulgari ai defectelor proprii maselor.

Oportunitățile turmei



**marius
tupan**

Vă amintiți, probabil, spectacolul degradant din urmă cu șase ani, desfășurat la Facultatea de Drept din București, cu prilejul alegerilor la Uniunea Scriitorilor. Fiindcă nu aveam argumente să-mi susțină candidatul, anumiți alegători urlau, mugeau, băteau din picioare ori de câte ori susținătorii lui Nicolae Manolescu încercau să-i prezinte personalitatea. Trei, din tot atâtea provincii istorice, au trecut chiar la gesturi grotești: în vreme ce unul, plasat la balcon, polua fonic atmosfera, ceilalți doi arestau microfonul, pentru a-l folosi doar ei. Oricâte demersuri s-au făcut, nu au mai cedat cuiva obiectul cu pricina. Spontană sau organizată în cele mai mici detalii, adunarea respectivă va rămâne o pagină neagră în evoluția comunității noastre scriitoricești, în care condeieri elementari și turbulenți au forțat limitele democrației și chiar au reușit să-și impună voința pentru un mandat. Când, la alegerile următoare, Nicolae Manolescu a câștigat detașat președinția - nu mai amintesc ce s-a petrecut în preajma acestora, fiindcă e jenant! -, a fost asaltat tocmai de cei care-l negaseră cu vehemență, cu patru ani în urmă. Credeți că unii aveau de gând să-și anunțe retragerea în cochilii sau să-și pună cenușă în cap? Nicidecum. Și-au oferit repede serviciile sau nu le-au părăsit pe care le apucaseră de la fostul președinte. Doar nu puteau rămâne șomeri! Chiar dacă n-au primit nici o însărcinare, important era să-și pătreze postul. Jalnică consolare! Au avut și argumente: votul a fost secret, nimeni nu-i poate învinui că n-au jucat corect. Ca și cum manifestările lor grosolane nu i-au trădat la timpul cuvenit!

Aceiași clienți, cunoscuți deja pentru oportunismul lor, doar glisează în funcție de interese și privilegii, aspiră iarăși să-și facă simțită prezența, în orice situație ce i-ar putea avantaja. Cum nu sunt preocupați îndeosebi de opera personală, devin apărătorii alteia, doar pentru o vreme la modă. Se înțelege, nu vreuna cu miză, ci îndoielnică, în care prostul gust, trivialitatea, deriziunea sunt la ele acasă. Dacă vreun temerar vine cu argumente estetice, de bun simț, să le demonstreze contrariu, se mobilizează împotriva lui, îl detestă și contestă, căci îndrăzneala e nocivă într-o epocă în care surogatele au prioritate. Fac caz de profesionalismul (!) lor, citează ilustrii necunoscuți, iau ca baze de date doar tirajele. Parcă nu știm ce cititori avem! E amuzant să vezi (și să auzi) avocați netocmiți, de obicei, urechiști, cărora le lipsesc motivațiile, dar și autoritatea. Vociferările lor seamănă cu acelea de la Aula bucureșteană, din urmă cu șase ani. Când simt că nu-s convingători - dar cum ar putea să fie? -, trec la amenințări, la șantaj, folosesc toate modalitățile, pentru a-și impune punctul de vedere. Altfel spus, agit și mai mult viața noastră literară, care și-așa nu e una comodă. Oricâte ironii s-ar îndrepta împotriva lor, nu reduc sonorul, nu sunt ispitiți să-și vadă lungul nasului. În absența semnăturilor pe cărți, își semnaleză prezența în public. E de la sine înțeles că senzația transmisă, de frustrați și complexați, n-ar avea cum să-i avantajeze. Se amăgesc doar că sunt și ei vizibili în arenă.

În comunitatea scriitorilor există, din fericire, destule conștiințe critice, care știu să separe grâul de neghină: valoarea de caducitate. Numai că, nemulțumiți de tratamentul la care sunt supuși, unii găsesc forme noi de manifestare. Învolverații de mai ieri, prezenți masiv în Aula de la Drept, intrați sub influența unei cozi de topor, strecurată perfid într-un rang superior, agită iarăși aplaudacii. Încă n-au realizat că diversivunile au picioare scurte iar destui parteneri ai lor lucrează la două capete!

Starea de nemurire a cuvintelor

Binecunoscuta editura clujeană Dacia are în planul său editorial o apreciată colecție de nivel național, "Poezii urbei", coordonată de poetul Ion Vădan. Aceasta cuprinde serii alcătuite din creatori reprezentativi ai "unui oraș anume". Volumul poetului Ioan Nistor, *Vertebrele strigătului*, face parte din seria "Poezii Sătmăruului" și a apărut în condiții grafice excelente în anul 2003, fiind rodul creației poetului ajuns la maturitate după debutul editorial din 1989 cu *În umbra ipotezei* și alte cărți: *Scara dintre cuvinte* (1998), *Elegiile maligne* (2000) și *Floarea de asfalt* (2001), bine primite de critica literară la vremea aparițiilor, dar și de publicul iubitor de poezie.

Lirica lui Ioan Nistor se distinge printr-o vitalitate aparte ce aduce în paralel un ansamblu imagistic de o densă prospețime, discursul său auster se cimentează pe măsură ce poetul înaintază în vârstă, conștient că "exist doar atât cât scriu și foarte puțin mai târziu". Scurgerea timpului îi creează un sentiment acut de neiertat, profită de orice clipă pentru a-și poziționa "papirusul imens" și a-l plonja spre nemurire: "scriu cu brațul amorțit scriu lucid-somnambulic-amezic/ cum aș exista doar atât cât scriu și foarte puțin post-festum // scriu vertical plec de la pământ spre cer cu fiecare cuvânt" (*La iarbă verde*). Poetul știe că în urma efortului depus de-a lungul timpului, mai ales când "numai în gând scriu poemul acesta", există un refugiu în "casa însemnată cu albastru clădită între cimitirul evreiesc (părăsit)/ și cel românesc (înaintând spornic printre salcâmi)", anumite situații nu uită să atragă atenția "despre un sat vechi/ despre ulițe îndreptate/ despre obsesia mea - copilăria". Prin discursul poetic jalonat de repere ale statorniciei, ne duce la gândul că a existat întodeauna o conciliere între destin și proiectata "viață de poet" (*Pânze albe*).

Ecolul poartă stigătul încărcat de durerile din "fiecare cuvânt" în care "intră ochiul cititorului" (*Glontele din cuvânt*), dar și melancoliile generate de gândurile ce-l bântuie pe autor, creându-i un oarecare disconfort la descifrarea unor "chestiuni mult mai arzătoare la ordinea zilei" (*În oglinda sufletului*). Conștient că poezia se confundă cu viața, poetul preferă chinurile facerii poeziei, apreciind uneori starea primară a materiei: "de aceea sunt mai de preț cuvintele/ e mai de preț poemul care duhnește a tutun ieftin/ mai pur este versul de dragoste pe care și-au lăsat rujul/ stângaci magdalene băntuite de fantasmă" (*Imperfecțiunile sabiei*).

Poetul contribuie în mod sistematic la portofoliul experiențelor generației optzeciste din care face parte, astfel realitatea poate fi identificată în fiecare poem, fapt ce conferă întregului volum o notă de modernitate accentuată prin lipsa punctuației, dar și prin dimensiunile majore ale unor poeme, a căror tematică e grefată organic pe o linie profetică: "o specie necunoscută așteaptă să se nască/ ea poate fi văzută doar prin luneta unui vers/ prin lentila perfectă a literei o/ din atelierul unui poet cu gâtul răsucit îndărăt/ poate e o profeție..." (*Compunere liberă*). Trebuie remarcat, în multe poeme, insistența poetului asupra unor probleme acute ale societății și nu numai, folosindu-se de mici trucuri care fac ca atenția cititorului să cadă direct asupra temei în cauză prin utilizarea unor cuvinte în aparență banale, dar cu o încărcătură simbolică de neimaginat: "să scrii de zor la istoria luptei.../ să te uiți cum îți se zdrobește capul.../ să crezi în frumusețea speranțelor.../ să le poți revărsa.../ să îți se pară că tu însuși ai descifrat.../ să ascuți pliscul unei comete stinse..." (*Flux și reflux*). Citind fiecare poem, poți observa grija poetului față de cuvânt, materia primă a creației sale. Ioan Nistor îl întoarce pe toate fețele, îl analizează îndelung, îl pune la "dospit" într-o "cutie", îi pipăie "vertebrele", iar în final îl lasă să izbucnească într-un "strigăt" al cărui ecou dă sensului noi de un înalt rafinament poetic, atribuindu-i în balanță un plus de seriozitate, echilibru și o rezonanță inedită, pe care cititorul le percepe și le gustă cu plăcere: "mi s-a repartizat

această cutie/ perfectă/ incasabilă/ croită mpecabil din cel mai bun material" (*Fără voia mea*).

Lucrarea autorului asupra expresiei poetice dă poemelor o ținută de sărbătoare, și totuși e mereu nemulțumit: "sunt vinovat de toate întârzierile", își face des autocritica: "din vina mea a căzut ieri o cometă", duce mereu o luptă de autodepășire: "arunc așchii albastre din inimă/ arunc fărâma de lumină șlefuită îndelung" (*Tu, oglinda mea imaginară*), e dispus să îndure orice obstacol pentru a-și atinge țelul: "târât mă las ca ursul prin târgul provincial/ prin cercuri de flacără sunt gata să trec la un semn/ trimite-ți ducipalii și țepii de cactus/ aruncă-mă în baia de turnesol a cuvintelor tale înghețate/ fărâmează-mă sub incendiul nervilor flămânzi" (*Neînvinși*), într-un final confesiunea reducându-se la una individuală cu o încărcătură autobiografică în anumite momente de cumpănă: "uite cu asta îmi frământ mintea/ și totuși sunt cel mai optimist din acest cartier" (*Salcia*).

Volumul de față se încheie cu un *Jurnal distopic*. Reactivându-și maniera de editare, cele câteva poeme continuă aceeași formă poetică, având o încărcătură sentimentală mai puternică. Poetul își asumă o răspundere majoră în fața Cititorului, chiar dacă: "pentru fiecare cuvânt pierdut i se va tăia capul", chiar dacă; "pentru fiecare cuvânt își seceră un mănunchi de nervi/ el se aruncă/ precum nisipul mărunț/ în stomacul fără sfârșit al clepsidrei" (*Nisip*). Starea de jurnal ne oferă un profil bine definit al poetului, capabil de a recidiva în orice moment.

(pop auzel)

Forța creatoare

Și de această dată - ca totdeauna, de altfel - mă apropiu de creația lirică a cuiva cu sentimentul că pătrund într-o lume unde trebuie respectate anumite legi, scrise sau nu, unde este necesară o anumite stare de spirit, ca să nu mai vorbim despre posibilitatea de a recepta și cuprinde mesajul poetic al autorului. În cazul cărții de față, semnată de **Ioan Evu**, cel puțin la mine, situația evoluează dinspre panica ușoară spre alarmă și, cu oarece exagerare, la dramă sufletească, având chiar o componentă de vrăjimeșie împotriva celui care, drept că nu bănuim noi cu ce eforturi, ne conectează cu mijloace speciale și specifice la ideile și trăirile sale. Iar aici și acum trebuie să avem în vedere un adevăr conform căruia convertirea banalului cotidian în valoare artistică păstrându-și, totuși, atmosfera grav-tragică adesea, presupune decuparea sa și apoi înveșmântarea în ceea ce numim simplu *poezie*. Iată și exemplificarea sau, mai bine-spuse, argumentul: „Oraș surpat în propria lui nepăsare/ dedat orgiei și beției crase/ în el am ars tăcut sub joasă zare/ iubiri iluzii deznădejdi angoase.// Dar l-am iubit mereu ca pe o târță/ analfabetă jună și sublimă/ oraș capăt de linie ferată/ cu nume șters pe hartă anonimă.” (*Omagiu orașului H*). Aparent, rezolvarea chestiunii „poezie” este simplă și de-aceia, poate, ne-am trezit în anii din urmă cu o invazie de *poefei* care au asaltat piața cărții cu creație literară cuprinsă în volume de doi bani valoare. Însă aceasta e altă poveste și nu e cazul să mă opresc asupra ei...

Așadar, să revin: cele afirmate mai sus sunt gândurile care m-au cotopt înaintea de a purcede la lectura cărții și aș vrea să fie considerate ca un avertisment pozitiv, adică să fie evitate, fiindcă astfel cititorul nu va avea decât de câștigat. În consecință, vom constata, poate chiar cu uimire, că, aproape cu brutalitate, încărcătura emoțională a poetului se transmite cititorului cu o naturalitate oarecum inexplicabilă: „Din preaiubire m-am născut/ pe o colină transilvană/ să ard cuvintele la rând/ și să le-aștern pe câte-o rană” Superbă imagine creată de ultimul vers al strofei înainte de lămurirea din strofa următoare a aceluiași poem: „Dacă mi-e verbul prea ursuz/ și prea mi se citește în privire/ n-am ce să fac acesta sunt/ n-am limba despăcată și subțire/Ci mai degrabă verbul mi-e greoi/ un bolovan pe care-l car în spate/ ca pe o troiță-nmugurind/ sub raza stelelor curate” (*Preaiubire*). De-aici și până la a fi prinși în mrejele plăcut ademenitoare ale unei creații lirice

cu notă discordantă în lirica actuală nu mai decât un pas mic, abia sesizabil: „Pe Strei în spre Hațeg pe albia bătrână/ prin ceața cuibă în sate din păduri/ trec carăle-nărcate cu pie mari de râuri/ vegheate-n slăvi de zborul cezari vulturi /.../ Drum hurducat ce suie sfârșind po în ceruri/ la zei părinți în țara cu neaua căpă acolo unde încă mai pălpăie-ntr-o lampă/ fești precărată a graiului dintâi” (*Pe Strei în sus*). M-am folosit de acest citat pentru a-i semnifica cititorului, cu o „clipă” mai devreme, că va intra în contact direct cu starea de **puritate a poeziei**; acest context, abordarea tematicilor prin utilizarea cu precădere și dexteritate profesională a versului clasic asigură poeziei lui Ioan Evu acea putere a pătrunde aproape majestuos în cele mai exigente firi într-ale poeziei și, impresionându-le, să îmbăieze într-o aură de **reîntâlnire/regăsire** cele mai secrete sertărașe ale intimității noastre. Sub pretextul că se adresează „Canon”-ului - muzical hunedorean, al cărui lider, compozitor chitarist și solist vocal este Ioan Evu - el vorbește de fapt nouă, tuturor iubitorilor de poezie: „Aveam nevoie de voi ca de aer/ ca de apă în țil zilnicei pâini/ astfel eu prin al veacului vaier/ renaște cântând din fântâni.” (*Aveam nevoie voi*).

Dar, după părerea mea, nu în toate cazurile pătrunde lesne în atmosfera poeziei lui Ioan Evu pentru a lua cunoștință și a recepta pe frecvență optimă mesajul său artistic, însă, deseori, în printrând uman. Uman, fiindcă poetul se erijează într-un real și responsabil **purtător de cuvânt** al oricărui dintre noi... „Patrie *second hand* viață/ a noastră mânăria a două/ la mâna lor gesticulând întru indicându-ne obiective traseel/ strategii la mâna semnând/ legi ordonanțe sentințe/ (...). Unde n explodează mămăliga/ noastră cea de toate zile/ dracula-țarc tu lacrimă de sânge/ a mielei cea f. de păstor!” (*Mileniul caragiale*). Aceasta „directă” aplicată exclude ideea unei expresii lirice „sub cheie”; și chiar dacă uneori se întâmplă, că se află la **Poetul Ioan Evu!** A, să nu intrăm în alertă: el nu scrie ceea ce se cheamă „poezie cheie”, cum le place unora să spună despre înșși, pentru că poezia lor e proastă... Nuu Dimpotrivă, avem în față cartea care ni se adresează simplu - tocmai în aceasta constă puterea poetului de a ne face părtași la bucurie sau la zbuciumul său sufletec - și vom fi acaparați rapid de un epic tematico-artistic pe cale de dispariție. Din nefericire. Din acest punct de vedere, personal, îl consider pe Ioan Evu ultimul mare reprezentant al unui lirism de care majoritatea poezilor contemporani se feresc ca de foc. Iar a fi indiscutabil adevăr, rezidă, înainte de toate, poezia sa de dragoste - cea care, cred eu, reprezintă cel mai bine, cel puțin în acest volum, ca argument al celor spuse, această superbă declarație de dragoste: „Ce-ar fi să dispărem iu într-o zi/ cum puful păpădiei pe coline/ de auz vânturi purtați din miazăzi/ spre miazănoapte iernii care vine.// Și să uităm anume drumul în fugari în labirintul de burnițe și brume/ înlănu să trecem sub zăriște de ploii/ doi evadați spre dintr-o aceeași lume.” (*A cincina elegie*, din *Câteva elegii*).

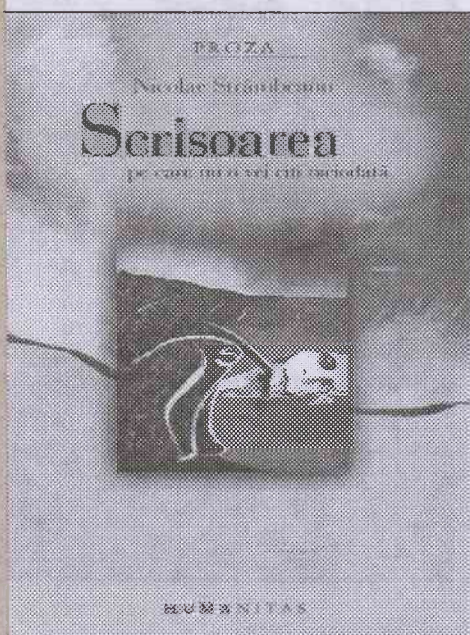
Cenușa vorbitoare este un volum de poezie care, zic eu, adună în el, deși redus ca număr de pagini, întreaga forță creatoare a autorului și această ordine de idei, îl consider în acest moment pe **Ioan Evu** ca dând măsura marelui poet român. Și o spun fără nici o urmă de îndoială. În urmărit evoluția artistică, i-am citit cărțile și strofele, personal, mă simt îndreptățit să spun că avem de-a face, într-adevăr cu o voce deosebit de peisajul liric actual.

Nu m-am folosit de prea multe citate - puteam s-o fac - din două motive: 1. fiindcă a nedreptățit restul de poezii și; 2. pentru dumneavoastră să aveți plăcerea deplină a lecturii. Și o veți avea! Sunt absolut convins, fiindcă volume de asemenea valoare artistică ideatică sunt rar, din păcate tot mai rar, și de-aceia trebuie să păstrăm cu dragoste și respect pe cel mai important raft al iubirii noastre pentru poezie. Cartea de încheie perfect această condiție.

(dumitru hurub)

crisoarea lui Nicolae Strâmbeanu

După romanele „grele“ ale lui M. Preda A. Buzura, după îndepărtarea de conținutul anilor când destinele umane se mai teau proiecta în lumea industrializării socialiste, nu credeam că se mai poate scrie proză de acest tip. Cu atât mai puțin *Zeitgeist*-ul recent, suprasaturat de formalism, erotism furibund și mizerabilism egolatriu. Evocarea „epocii aur“ mai trezește acum interes literar, probabil, doar în texte prozastice la limita raționalului, în relatări ironice cu iz psihologic, de tipul *O lume dispărută* a adurplului auctorial Cernat-Manolescu-Ichivici-Stanomir sau *M-am născut în URSS* a lui Vasile Ernu. Un Dan Lungu a



recuperat de curând în proză „lumea dispărută“ a comunismului românesc, în același tuș ironic îngroșat. Nicolae Strâmbeanu mizează și el pe „lumea socialistă“ în ultimul său roman. O superbă „evanghelie“ a picaro-ului Iquin Araña, o bijuterie literară realizată cu cel mai rafinat filigran și premiată și meritat în 2005, autorul timișorean vine cu un roman de o factură cu totul erită. *Scrisoarea pe care nu o vei citi niciodată* (Humanitas, 2006) reamintește vremea marilor platforme industriale șișiste, populate de directori autoritari, securiști reșapați și de ingineri veșnic în căutarea unui transfer mai aproape de casă.

La adăpostul minciunilor raportate ca realizări și în spatele fațadei de bunăstare vegheată părintește de partidul comunist se ascunde viața adevărată, colcăind de pasiuni uriașe și de ratări pe măsură. Eroul cărții e un inginer chimist „mâncat“ de lecturi bune, care-și înecă amarul proastelor repartiții de după facultate în votcă, petreceri ocazionale cu „băieții“ și iubiri pasagere. Țelul său suprem - un transfer de la Vâlcea la Severin sau un loc în cercetare, oricum, altundeva decât departe de orașul natal, Timișoara. Există, în acest sens, și un posibil filon autobiografic al cărții.

Romanul reconstruiește destul de veridic atmosfera, colorată puternic de limbajul contondent al personajelor (argoul era și el una din formele de protest social), de frânturile de viață (naveta cu trenul muncitoresc, relațiile cu maeștrii și lucrătorii abrutizați de alcool și de promiscuitate, omniprezența securității, vânătoria sălbatică de posturi căldicele) și de grotescul situațiilor. Discursul glisează insesizabil de la realismul industrial cel mai dur la metaforicul salvator, într-o frazare echilibrată, deloc emfatică, semn de consecvență, dacă ne amintim de anterioara *Evanghelia după Araña*.

„Soarele îngreuna paltoanele, jucând în priviri ca un stol de vrăbii. Șantierul își plimba amiaza prin bălți. Cuvinte și crâmpeie de zgomote rămase departe, printre copacii scoși cu buldozerul. Trecea pe deasupra primul stol de cocori.

Țipaseră cocorii în înalturi? Era mai degrabă ideea de țipăt, cum nu de puține ori ne îndemnăm noi înșine.

Acel ceva asocia imagini disparate și mă îngrămădea peste pagina de abecedar cu stolul de cocori arând cerul, deasupra stolului de tractoare răsturnând cu hărnicie pământul.“

Romanul apelează la o convenție literară pentru a eluda, probabil, stilul prea pronunțat „realist“. Conceput epistolar, textul e o imensă misivă adresată unei iubite pierdute, Prințesa, în al cărei timp auroral naratorul-personaj plonjează pentru a regăsi anamnezic un paradis al frumuseții. Odată rămas în urmă și încheiat definitiv, el n-a mai lăsat nicio posibilitate de salvare de la cenușul vieții de zi cu zi alături de „tovarăși“. Amintiri, locuri, reproșuri, acestea sunt excrescențele binevenite ale unei memorii înecate de viața mecanică într-o mare uzină comunistă.

„Avea să mi se întâmple ceva rău. Ca în seara când, după ce monedele zburaseră departe, în parc, tramvaiul mi te luase din stația care, în scurt timp, avea să devină, precum banca din parc, stâlpul salvator și

atâtea altele, loc de pelerinaj în amintirea morții tale.

Am pornit atunci prin oraș, izbindu-mă de nepăsarea trecătorilor. Ziua de mâine și toate zilele de după tine îi erau clare, dar nu înțelegeam. Viitorul se împotmolea într-o grămadă de de ce-uri: de ce eram vinovat, de ce plecai tot atât de brusc precum veniseși în viața mea, de ce nu-ți dădeai seama că nimeni și niciodată nu te va mai iubi așa cum te iubesc eu, Prințeso.

Mi-am amintit cum naufragiasem în brațele lui madam Aștelean, ceferista. Nici ea n-avea, nenorocita, răspunsuri la atâtea întrebări capitale“.

Dincolo de remarcabila reconstituire a parfumului unei lumi, făcută mai ales prin dialogul spumos și prin schițele de decor, romanul lui N. Strâmbeanu are scăderile lui. Personaje vagi, conturate incert din elemente puține și disparate, epic defectuos, lipsit de miză, secvențe narrative „lipite“ artificial. Chiar donquijotismul personajului-narator, cu deferența sa trubaduresc-epistolară, cu citate din lecturile sale și cu evocări lirice de referință (N. Stănescu, G. Bacovia), pare ușor patetic în contextul general al romanului. „E un tip nemaipomenit“, l-a caracterizat Prințesa, într-un loc, „Păcat că trăiește după modele, ca în Secolul Luminilor. Să-l lăsăm să ne ajungă din urmă...“. La „trăitul după modele“, personajul răspunde în alt loc, ștergându-și două „lacrimi de ger“: „Șantier, cârciumă, șantier, cârciumă, șantier, cârciumă (...). Și cu noi cum rămâne?“ Recuperarea unui mod de a trăi, căutarea unei normalități proprii oamenilor inteligenți și sensibili sub coaja tare a comunismului uniformizant, regăsirea unei iubiri salvatoare tind să dea un sens existenței boeme a expeditorului „Scrisorii“ către Prințesă. Altfel, „abatorul de vise: douăzeci de chile de iluzii, patru tone de noroi din șantier, unul-două blaturi săptămânale pe tren, un univers de gânduri risipite prin scrisori, scăldate în votcă după gust. Iată cârnatul existențial de distribuit pe cartelă, scurt și gros ca un căcat constipat, slobozit între linii și peronul gării“.

Față de reușita epică din *Evanghelia după Araña*, romanul *Scrisoarea pe care nu o vei citi niciodată* aduce o flagrantă schimbare de imaginar și de instrumente narrative în proza lui Nicolae Strâmbeanu. E un risc asumat pe deplin, căci e dovedită flexibilitatea creativă a autorului, cu prețul unei vizibile oscilații valorice. Așteptăm curioși următoarea ieșire, dacă va mai fi.

(adrian g. romila)

Solenodon
Ana Maria
Jal)
itura
iversalia

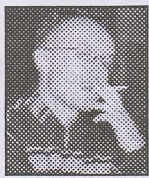


2) **Acuarele Vulnerabile**
(Maria Mănuță)
Editura
Universitas XXI



3) **De-a baba oarba**
(Adriana Lisandru)
Editura Arania





Un dirijabil pe cerul paradisiului

felix nicolau

Dan Cârlea, autor premiat de Editura Vinea, își lansează **Zeppelinul** propriei ingenuități nemaculate de tarele unor vremuri consumiste. Fără să poetizeze realitatea, el urcă treptele unui turn de fildeș, echivalentul unei călătorii în timp. Călătoria se face ținând seama de două coordonate: *imitatio christi* și nostalgia paradisiului infantil, plasat undeva printre blocurile comuniste. În fond, aceasta este și nota specifică a acestui poet matur. În comparație cu ceilalți șase tineri lansați de Editura Vinea, Dan Cârlea are de partea sa traversarea în cunoștință de cauză a unei epoci revoluate, care îi oferă avantajul unei sfere de inspirație cu diametrul mai generos.

Se cunosc deja eforturile scrâșnite de a înghesui cât mai mulți autori tineri sub stindardul unei generații pe care câte un critic sau un editor se grăbesc să o cufunde în cristelniță. Multrâvnită este condiția de naș al unei generații literare. Nașirea duce cel mai adesea, însă, la înjghebarea de grupări și grupuscule fără un program solid și cu mentalități eteroclite. În consecință, după un timp, gruparea se pulverizează și fălosul ei *godfather* rămâne de izbeliște - finii săi literari țintesc ei înșiși la condiția de nași. După hibridul douămiism, iată că Vinea încearcă lansarea pe orbită a plus douămiismului - denumire cel puțin bizară. Am putea deduce că noua grupare e o variantă îmbunătățită, *refurbished*, a celei vechi. Un fel de post-textualism cu scaune de piele și aer condiționat în cinci trepte. Or, asemănările sunt perdante. Așa-zisul 2000+ e alcătuit din tineri „pixelografi” care performează pe muzică *chill-out*, sunt apăsați de un fel de tristețe post-consumistă și, câteodată, au izbucniri de orgoliu. De la antecesori se păstrează doar clișee gen „faze de căcat” și dispoziția *emo*. Acești rebeli fără cauză, strănepoți de-ai lui Haulden Caulfield, sunt totuși bântuiți de mitul artei sincretice, de dorința de a realiza o hyperliteratură cu videopoeme. Poate și din cauza temperamentului lor limfatic, care rareori le permite să-și cheltuiască puținele forțe pe asamblări spectaculoase. Pentru a fi „impactant” (un alt termen-streche), ei au renunțat la acele locuri comune ale douămiștilor: căminul, ghetoul, autobuzul ticsit, toate cântate în ritm de hip-hop, sexualitatea lipicioasă și exhibiționistă, cântecul cărnii, filosofarea lamentabilă. Acum se scrie despre biți, pixeli, scule etc. Poate doar lamentația de *fiils à papa* s-a păstrat. Bineînțeles, aceste trăsături izolate nu demonstrează nimic, eventual faptul că Dan Cârlea scrie altceva decât ceilalți șase debutanți ai Editurii Vinea.

Zeppelinul are rădăcini gândiriste: „Dumnezeu este cuminte ca un grădinar/plantează meri prin tot raiul/și presară

lumi peste tot când se plictisește”. Paradisul acesta este destrămat însă de *snapshot-uri* expresioniste: „colții leului strânși pe botul bivolului african”. Nostalgia *Shambalei* este investită artistic: „noi toți care ne frecăm unii de alții întru șlefuire”.

Autorul devine captivant când își stăpânește efluviile sentimentale și mizează pe dialectica autentic-fals: „diavolul e mereu vesel/are ochelari cu ramă fină de aur/când zâmbește arată ca un forceps deschis cât distanța/dintre urechișele unui copil perfect”, chiar dacă recuzita aparține pantomimei: „Dumnezeu plânge așa cum se cuvine să plângă un Dumnezeu/ autentic/ Dumnezeu plânge cu gura până la urechi”.

Uneori el poetizează teorii binecunoscute: „Dumnezeu e singurul comunist creștin”. (cuminte ca un grădinar), alteori pune în dosar *amintiri din copilărie*: „într-o zi m-au făcut pionier la doftana”, care dau măsura poeziciei sale: nostalgie și ieremiade pe marginea motivului *vanitas vanitatum*. Tâșnirile în sus conturează o metaforă geometrizzantă, de bună calitate: „liniște/ca în frunțile concentrice ale lui Dumnezeu”. Fericite sunt și minimalismele autobiografice, cu sugestie bogată: „ieri m-am întâlnit întâmplător cu prietena ta/în lăptărie/mi-a spus că ai murit/în timpul unei operații/acum 6 luni/în germania” (în mansardă). Aici iese la suprafață filonul cărtărescian, fără a deveni o manieră: „la un moment dat jucam tenis de picior/cu răzvan/în spatele blocului/și trăgeam cu ochiul tot timpul/la etajul elenei de care eram/foarte îndrăgostit” (mit urban). Dan Cârlea ar dori să-și diuspună miturile urbane în ecuații nichitastănesciene, mixând edulcorarea afectivă cu necunoscute metafizice. După supurările inimoase din *plastic*, cititorul e remontat cu o *fugă* spre un creator matern, indice al cochetării cu ereziile având priză la metaforă: „te știu de când lui Dumnezeu i s-au rupt apele/și s-au despărțit de lume”.

Dan Cârlea este copilul divin inițiat încă din pântecul matern în știința dumnezeiască, o *mathesis universalis*, pe care el și-o imaginează obstinat ca pe o *viziune a sentimentelor*. De altfel, ultimele trei decenii de comunism sunt percepute din perspectiva unei copilării mirabile, lipsa distracțiilor sofisticate favorizând accesul la bucuriile simple și grandioase, totdeodată: „erai la mamaia în pântecul mamei tale/ pe plajă se asculta radio vacanța// sărutai placenta cu gustul părinților tăi/ perfecți/ cu chip de pâine albă// prin burta mamei ți se vedea/ din când în când urechiușă/ cum urmărea buzele tatălui care/ îți citea din *sensul iubirii*” (mai bun).

Aceste ode minimaliste au punct de referință în zenit, un Iisus zeppelin care soarbe peisajul în sus, în maniera lui El Greco. Bizantinismul acesta este dus la perfecțiune în poeziile contrate, unde

geometria plană își vădește mai bine posibilitățile transcendente: „herăstrău un câine bea dintr-o baltă/umbrele frunzelor muribunde// în loc de cer kantian înstelat deasupra mea// ochii tăi migdalici și uzi/ca două mandale sparte// liniștea prelinge pe copaci/ în sus// nimeni (schiță). Sunt momente de grație dificil reprodus în serie. În general ele sunt urmate de relaxarea discursului poetic, infuzii cu decoct sentimental stănescian. Impresia este de folk-song. Inspirația adevărată persistă în fulgurații spectaculoase: „dorm soldații pe bucăți de oameni/ au cerul tras până la tunuri// (... Dumnezeu se șterge de sudoare frunte/și întinde pe față dăre colorate de acuarelă// cică e curcubeul/ ha ha (organul-fantomă).



Distihuri ca: „este adevărat că împăria cerurilor este în noi/dar noi nu suntem de mult acolo” (flash) probează fibra de poet religios a lui Dan Cârlea. Apoi reveria adolescentină este dublată de dezamăgirea în fața lumii, concretizată în practicarea bătrâneții: „poate totuși ajunge bătrân/tot lăsându-mă câte puțin trăit”. După fixarea temelor poetice esențiale, urmează câteva arte poetice care se predică simplitatea: „o poezie trebuie să fie simplă și elocventă ultimul expir al unei mame bătrâne e fost/„pietă” de zeci de ori când fiul i-a bolnav” (acolo unde se termină lumea). Poetul ar vrea să traducă în scris mesajele icoanelor ortodoxe. Lucru deloc ușor, mai ales când este scuturat de puse expresioniste: „un sfânt poate intra în chiar acum/cu un ditamai soarele-n buze plângând” (iertare). Toate aceste calități pot prevala asupra defectelor, dacă poetul se supune unei asceze vizând adevărul. Natura sa pătimașă nu-i va permite să abuzeze, dar nici nu-l va mai exceda în necări liricoide.

Retrăgându-se înspre esențe, scriitorul poate deveni exemplar: „Dumnezeu este pentru mine/ singura ființă care-mi dă voie/ să dau mâna/ prin ea/ mine/ însumi” (ființa).



alexandru george

Senin și demn (II)

Așadar, după ce Adevărul a fost în literatura comunistă specialitatea lui A. Buzura, în final ne-am mai pricopsit cu un fabricat de același gen de adevăruri.

Iată de ce țin să revin cu unele precizări, un diarist sau un memorialist (două lucruri foarte diferite) are dreptul la subiectivitate, la vederea parțială, la nedreptăți chiar, dar nu de a și le susține și justifica prin scene inventate, prin născociri calomnioase, oferind despre cei detestați ceea ce aceștia nu au făcut nici spus, ba chiar e împotriva firii lor să facă.

În plus, apelul sau trimiterea la general (care mie mi-a făcut ilizibile articolele lui Oct. Paler) este una tipic comunistă; eu prefer distincția și disocierea, dar presa noastră (și „Luceafărul“ nu face excepție) e plină de sentințe de tipul: Noi, românii, suntem nu știu cum și nu știu ce... Noi, românii, nu știm să facem pe dracul, dar nu și pe lacul ș.a.m.d.

Jurnalul lui Zăciu ascunde (de ce?) unele personaje amice sau detestate sub inițiale, dar uneori li se schimbă numele, Marino devenind Marina. E un procedeu pe care-l regăsim și într-o evocare despre vanitatea scriitorilor pe care a iscălit-o în „Luceafărul“ domnul Adrian Costache. Domnia sa, profesor la un liceu din București și organizator al unui cerc literar primește vizita poetului „proletcultist A.P.“. Acesta își face intrarea în sală ca un obuz, ignoră total pe gazde și explodează pe scenă, bubuindu-și versurile, după care se face nevăzut mereu cu spatele la organizatori care întrucâtva îi erau colegi.

Este un model de aroganță, după autorul articolului, dar cu un plus, adaug eu, de grosolanie; cei mai mulți scriitori procedează mult mai ocil, ba chiar se fac „rugați“ să descindă între muritorii de rând pe care cu prefăcută modestie îi lingușesc în așteptarea aplauzelor aranjate de regizorii întâlnirii - cazul lui Marin Sorescu și a multor altora.

Vanitatea e, cât am putut eu verifica, virtute cardinală printre visători, de multe ori abia răzbătând la cei cu aparențe șterse și purtări cât mai corecte - cazul lui Radu Petrescu, care era un monstru de orgoliu, cum se vede din jurnalele sale editate și inedite, surprinzându-și chiar și apropiații și, mai puțin, prietenii disprețuiți direct încă din tinerețe, când nu i se revelase încă geniul.

Eu am mai evocat într-un rând pe poetul A.L.T. Stamatiad, prima „figură“ din specia literară pe care am văzut-o pe la 11-12 ani, înainte de a ști prea bine ce e literatura și dacă-i dădea voie sau chiar mandat să se poarte cu un dispreț suveran cu toată lumea, inclusiv cu frizerul pe care-l frecventam amândoi. El, mi-am dat seama ceva mai târziu, îl avea ca model pe Al. Macedonski, un caz pe care contemporanii l-au considerat patologic, un poet de afirmare nu precoce, dar care se comporta ca un „geniu“ - ceea ce nu făcea Eminescu, rivalul său în societate. Or, poetul **Nopților** a citit una din ele în casa lui Maiorescu, într-un cerc select, și amfitrionul a notat defavorabil demonstrația tânărului „arogant și teatral“. (Poate dacă s-ar fi comportat mai modest, ar fi intrat în istoria poeziei cu câteva decenii mai devreme grație acelei capodopere.)

Chestiunea vanității, care poate atinge forme grotești, de cabotinism, m-a preocupat

cu totul colateral pe mine, scriitor nedivulgat, cu „opere“ de sertar, dar la suprafață (unde navigau pe o apă furtunoasă sau mocirloasă tot felul de bastimente care ar fi trebuit să-mi dea onorul sau să-mi semnalizeze prezența prin mesagii (cu steagurile), am început să mă gândesc la atitudinea de adoptat... (mai târziu, aveam să aflui din jurnalul lui Camil Petrescu de regretul lui că, asemeni lui G. Bernard Shaw, nu și-a proclamat geniul înainte de a scrie ceva).

Și cu asta ajung la multele articole ale lui Marius Tupan și care nu sunt nejustificate, dar, după opinia mea, își propun o țintă imposibilă: nu să zăgăzuiască Niagara (deoarece acest lucru s-a dovedit cu puțință), ci s-o descurajeze, adică să-i convingă pe zecile de mii de „poeți“ că nu prin agresivitate și insolentă se vor putea impune și nici că false „recunoașteri“ datorate unor acoliți nu îi vor duce decât la impostură, cu consecințe mai îndepărtate: compromiterea unei juste scări de valori și vicierea întregului mediu literar.

... Or, eu, deși am o experiență incomparabil inferioară în materie de contacte cu prezumțioșii „talentului“, nu sunt chiar străin de ea, am făcut zeci, poate sute de referate la edituri, am fost în juri de premiere și am aflat câte ceva. Dar, mai ales, că rarissimi sunt cei ce s-au lăsat abătuți din năvalnicul lor impetus, s-au resemnat, dedicându-se altor treburi care le vor fi satisfăcut și orgoliul, odată cu un statut de onorabilitate. Am cunoscut cazuri tragice până la grotesc, de oameni care au trăit o viață cu conștiința că sunt scriitori, dar valoarea nu le e recunoscută din cauza „dosarului“ sau a persecuției unor „tovarăși“, ba chiar unul soma editura să-l publice deși el nu urmărește să intre în Uniune, deoarece e un înalt magistrat și n-are nevoie de pensia care-i așteaptă pe amantii obișnuiți ai muzelor...

Dar pe una din ele n-o pot evita, pentru că m-a somat s-o divulg hazardul unei nimereli recente: Zaharia Stancu, un scriitor care lasă o urmă în literatura română și încă multă vreme în amintirea contemporanilor săi supraviețuitori. În anii '70, în plină glorie, președinte al US, mare exponent al comunismului intrat în faza sa ceaușistă, copleșit de onoruri și favoruri, el vorbește despre **Descult**, cartea sa de inimă și de nesfârșite succese, într-o serie de convorbiri adunate de Aurel Sasu și Mariana Vartic în **Romanul românesc în interviuri, III, Partea a doua, 1988**, și din care rezultă că această capodoperă, tradusă în 35 de limbi!, a avut și dificultăți, luând Premiul de Stat (o adevărată avere!) abia în... 1956. Și că, în urma succesului și a cererii cititorilor, se străduiește să o ducă la capăt, adică la... 10 volume! Or, în versiunea mult mai succintă, cu ea au fost torturate în comunism 40 de generații de elevi, studenți, candidați la bacalaureat, siliți să o citească, motiv pentru care părinții le angajau medietatori care izbutiseră performanța... Cine o mai poate parcurge azi, chiar și în versiunea cea mai redusă?

Continui și închei în acest număr seria (care ar putea fi nesfârșită) a considerațiilor mele de cititor al revistei „Luceafărul“ care observă și este cap de unele lucruri foarte generale în clipa față și angajând problema literaturii (să-i tem) în globalitatea ei. Mă refer acum la un ot semnalat și discutat de domnul G. Grigurcu, chestiunea jurnalelor de scriitori, și de neprofesioniști ai scrisului, care au pădit literalmente (vădind uneori calități artistice remarcabile) piața cărții și pare un fenomen tipic „eliberării“ condeielor și dezleării limbilor pe deplin justificat. De acord cu multe din cele spuse de onorabilul critic și et, mă voi declara surprins de aprecierea că dezvăluire postumă (care a devenit totuși am o raritate) ar fi un act laș sau echivoc.

cred, dimpotrivă, că notațiile zilnice, emnările de o certă regularitate sunt un ot al intimității „scriitorului“ care poate fi ecutat din varii motive, și numai prin ceptie ajungea mai înainte să devină public a măcar să fie comunicat unor persoane vilegiate. Tipul celălalt, al confesiunilor entual și impudice, scandate calendaristic, părut mai târziu la noi, odată cu generația ăristă“, a existențialistilor noștri care au și multor articole și eseuri aerul de afacere imă (M. Eliade, M. Sebastian, Anton lban, Eugen Ionescu, Petre Pandrea etc.)

(Trebuie deosebită această „aventură“ a zeci românești (cuvântul nu ar displace orilor în cauză) de romanul scris pe struc-a de jurnal, care de la **Werther** încoace a noscut atâtea variate expresii, **Adela** a lui Ibrăileanu fiind o meritorie anticipație pe en național, ieșind din cadrele propriei ărații. Dar M. Sebastian a ținut un jurnal notații personale și a scris și un roman sub mă de jurnal, cum sunt și unele scrieri ale M. Eliade, Oct. Șuluțiu, I. Biberi, Sergiu dimir, - eu profitând de ocazie pentru a eta a nu știu câta oară că romanul meu **ora târziu, nu e jurnalul meu** autentic, ci r folosește schema acestui tip de scriere.)

O întâmplare tristă din cariera mea destul accidentată de publicist, care s-ar putea să-muze pe cititori am trăit-o în legătură cu e „diariști“ ale căror scrieri au trezit neroase ecouri, dar și elogii nemeritate: M. iu (care și-a confecționat un jurnal al or săi ultimi de carieră, când a avut unele azuri cu autoritățile), Paul Goma (un ins e nici nu m-a văzut bine la față, dar care informații indirecte ce i-au parvenit până Parisul de unde judecă și osândește după tea lui sucită) și Lucian Raicu (aflat și el Latetia Parisiorum, într-o stare de gravă ărioritate mentală și care și-a „amintit“ de e, năsocind cele mai odioase calomnii). În al acesta a fost un mare bine că ei au cat să afle replicile mele (venite chiar din inile revistei „Luceafărul“, după ce licațiile în care le apăruseră textele îmi zaseră legitima replică, am putut restabili e adevăruri... Dar ce se întâmplă cu autorii

înnegresc pagini de jurnal și viitoarele victime nu vor ajunge să le cunoască?

Or, problema e de oarecare importanță, r dacă depășește abordarea, cred eu, ată a domnului Gh. Grigurcu. Mai ales l unii consideră **Jurnalul** de dimensiunile gii opere a lui Shakespeare, fabricat de Zăciu, o operă capitală a ultimilor ani de unism! Așa, de pildă, răposatul (mai) Oct. Paler și-a pus serios întrebarea într-ăsunător articol cât putem, noi scriitorii, orta adevărul? (Acesta găsindu-se în ectiva masivă scriere.)

blândul animal al tinereții

ca o lumină blândul animal al tinereții
 el ține coroana
 el ține premiul fecundității dintâi
 el imprimă medalii
 discursul pământului despre el este
 ca desper o putere adâncă:
 fântână fără sfârșit suflecată

tu du-te temere cu poalele tale lăsate
 fruntea mea prinde fluturi și aștri întregi
 murmură-n mine șoapte nemăsurată
 vârful iluziei
 muntele retezat de zeii pribegi

pragul

adevărul conține câteva oseminte perfecte
 ochiul lui se desface foaie cu foaie
 până la sâmbur
 în mijloc - orizontul virgin
 de la care pornisem
 și fotografiile viitorului totdeauna grotesc
 zeii nu m-au ales - ci m-au cules
 în graba lor înșelată
 nici nasturii stelelor
 nu i-au numărat de la tunica mea de-ntuneric
 târâsc zilele după mine cu barba involburată
 și caut centrul focului izbăvitor
 mi-am cumpărat câteva păsări din cer
 să-mi slăvească umerii
 cei acoperiți cu muzici serafice curative
 stâlpilor poemelor mele s-au scrijelit
 pe alfabetul lor curg greierii și viermii stufoși
 suspină neînțeleșul până la capăt

fiule dacă poți mută-mi pragul până la ieslea
 unde se va zămisli ziua din nou mult mai pură

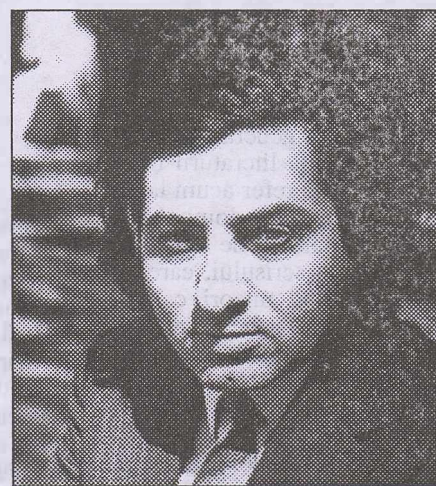
albastru

albastru! albastru! albastru!
 astmul meu ștrangulat a strigat
 schimonosit în cochilia unui astru
 în universul care mi s-a dat

gri

ah! iată florile mă vor
 îmi destupă picioarele
 le-am întrebat despre om
 și au pălit curioase

mai bine mor în sunet
 decât în nimic
 pulmonul mi se va îndrăgosti
 de o melodie de mult așteptată
 în scrierea gri...



gheorghe istrate

umărul

faptul din zori m-a asudat:
 umărul tău crescuse lumina puțin
 pe rotundul lui era un soare plimbat
 în nemărginirile tale de crepdișin...

stea

s-a luminat adânc de limpeziș
 casa se-ngroapă singură ermetic
 stă universu-n sine curmeziș
 acestui mic deznodământ genetic

eu m-am rănit de mult de infinit
 bătrân ca o planetă placentară
 sunt doar un suflet alb nemărginit
 în steaua care-atinsă o s-o doară...

invocație

omule-bun omule-rău ia-mi ispita din inimă
 du-mă în deal și răstoarnă-mi clepsidra nimină
 tălpile înțepate mi le întinde
 sfășie-mi pielea din frunte până la dinte

omule-bun omule-rău dă-mi aer pentru trăpași
 dezvăță-mi copita sălbatică să intre în pași
 rupe-mi zăbala gurii și frâul
 să pot zmulge ca pe-un șarpe din albie râul

perpetuu

de la Iisus la Ararat
 pământul s-a testamentat

încât în umerii ce-i duci
 nu-ncap mai mult de patru cruci

le ducem totuși în spinare
 până ce purtătorul moare

și le preluăm pe lunci pustii
 printre cei morți printre cei vii

A trecut ca și neobservat un volum care, îndelung așteptat, ar fi meritat, negreșit, un alt tratament. Ne gândim la masivul *Op semnat de Catinca Agache*, inițial o idă teză de doctorat, intitulat *Literatură română țările vecine*, acoperind intervalul 1945-2000 (*Prințesă Edit*, Iași, 2006, 491 p.). Acest volum-țază este o meritorie tentativă de a cerceta ratura ivită în zonele de margini (adică în istoriile locuite de români), pornind de la o che constatare iorghistă: Marea istoric avertiza țara-mamă este înconjurată de insule de nănitare. Din păcate, un lung abandon istoric a pedicată firescul gest recuperator și reparator utru a edifica, ar spune Constantin Ciopraga, un rodus întregitor al ethnosului comun. miditatea de a investiga transfrontalier această eratură, dar și dificultățile inerente unei menea inițiative presupunând un teribil efort (doar documentaristic) au însoțit și, evident, au cat elanul unor temerari. Iată că d-na Agache, o eancă inimioasă și harnică, s-a încumetat să reanească la drum. Directoarea adjunctă a bliotecii Județene „Gh. Asachi” știe prea bine că imântul de cumpănă” (după vorba lui Blaga) e ne găzduiește și care, după sinteza eliadescă, e un spațiu-punte, a oferit, în timp, remarcabile ere. Cu deosebire arile de contact etnic, având isa bilingvismului, vitregite însă, suportând un gubitor izolaționism, au cunoscut calvarul raviețuirii identitare. La care putem adăuga în nele rezistenței prin cultură (în condițiile bruiari ideologic, a cenzurii, a directivelor tabuizante a reconsiderărilor sociologizante) esopismul brășișat de mulți autori sau exilul preferat de i. În pofida apartenenței la blocul (hinterlandul) ietic, țările din jur - sub flamura unei ideologii nune - nu au încurajat contactele culturale. at, oferta artistică a românilor trăitori în alte ții a fost lacunar cunoscută. Literatura acestor nunități, încercând să-și prezeve identitatea, ieste” ca literatură a unei minorități supusa ltor încercări sub tăvălugul deznaționalizării. ul Basarabiei este pilduitor. Parte a sistemului ietic unional, „cultura moldovenească” a ortat ingredientul slav, fiind supusă amneziei ntitare (dacă, firește, ne raportăm la cultura-mă), cunoscând - condamnată la exilul interior in moldovenism etnografic. Fenomenul aculos al regenerării românismului în Basa- ia, izbucnit pentru a stinge ceea ce s-a numit, reptătit, o „ruptură ontologică” obligă la un rt integrator, ambivalent, recuperând o litera- i care păstrează, prin memoria etnică, rădăcinile eale românești, dar care, sub „teroaera Istoriei”, ântuită de o „conștiință sfâșiată”, căutându-și eificitatea. Pericolul rusificării, criza dedu- iții, comandamentul sincronizărilor întrețin, pe o parte, sentimentele de marginalitate și înstrăi- e, chiar reacții retractile; pe de altă parte, ali- ntează „complexul Ithaka” (cf. M. Cimpoi), arabia fiind - s-a spus - „o țară în exil”. Și dacă tem de acord că o geografie literară româ- scă nu poate ignora spațiul basarabean (cunos- d o schizoidie benignă care, în timp, a alimen- in *modus vivendi*), sarcina urgentă ar fi, după dovedind realism politic, edificarea unui *spa- cialitate comun*. Ideea unionistă nu mai e por- ară, atractivitatea economică întârzie, dilema ntitară se prelungește. A fost reactivată o fan- tă lingvistică: limba moldovenească. În acest text ne putem întreba dacă Basarabia, trecând oba exilului”, mai e o provincie românească și e măsură literatura ei (care nu poate fi doar ânească) are, prin des-țărare, conștiința acestei tenențe.

Revenirea la matricea stilistică firească prin rejarea identității și „restabilirea întregului” a urajat, pe de o parte, neopașoptismul cultural (vitabil) și, pe altă parte, acceptând acest ologism (care, printr-o reluare sisifică, aritmică, aută ființa românească) suntem îndreptățiți să m și trezia spiritului critic. Excludem, așadar, potriviv, complezența sau reticența. Fiindcă ajul literar basarabean, provocând un interes rvat este necunoscut, din păcate. Sau cunoscut editat) prin câteva nume charismatice, cu toritate patriotard-pontificală” (cum scria,

vizibil nemulțumit, Arcadie Suceveanu), iritat - în egală măsură - și de inițierea unor „strategii de consolare”. Sau, pe fundalul aceleiași flagrante necunoașteri, de circulația unor etichete depreciative. Oricum, redeșteptarea națională a iscat adversități nebănuite. Chiar dacă ideologizarea ridicolă, practică decenii cu osârdie, a sucombat, iar „paznicii” au dispărut și ei, deruta axiologică și intoleranța polemică fac victime. *Reevaluarea* acestei literaturi rămâne un proces igienic, normal, obligatoriu pentru metabilismul cultural. Respectă acest proces „în marș” *corectitudinea estetică*?

Pe de altă parte, trebuie să recunoaștem că Basarabia poate fi o poartă de acces spre marea literatură rusă, dezvoltând și în acest chip o perspectivă integratoare. Dealtminteri, prin intermediul traducerilor, în fosta URSS și scriitorii de la Chișinău s-au bucurat de efectele (copleșitoare, sub aspect financiar) ale „tirajărilor” de masă. Acum discuția reintegrării se poartă însă în termenii resincronizării, urmând a fi vestejită teza provinciei „retardate”. Cât privește ficțiunea stalinistă a limbii moldovenești, la mare cinste în ochii guvernanților de la Chișinău, se cuvine să reamintim o afirmație a lui Eugen Coșeriu. Marea lingvist basarabean constata că orice vorbitor este, într-un sens, *poliglot*, deoarece cunoaște mai multe limbi „funcționale”: propriul său grai, propriul său nivel de limbă, anumite stiluri și, negreșit, limba literară ca model de exprimare (ca *limbă exemplară* în acea comunitate lingvistică). Apartenența la românitate a acestei provincii este indiscutabilă.

Or, literatura română din Basarabia suportă, dincolo de obișnuitele dihonii și vanități, dincolo de războiul orgoliilor (inevitabile, am putea zice, în mica lume scriitoricească), și o ceartă a esteticilor, observa Eugen Lungu. Cele două *estetici* sunt o realitate în acest spațiu cultural. Există și pașoptismul reciclat, și postmodernismul optzecist (descoperit „cu stupoare”, crede un D. Crudu, repliat în fracturism), și desigur, cruzimea expresionistă, vehiculând un limbaj denudat, supus „virusării licențioase”, în numele ADN-ului douămiist (cf. E. Lungu).

Catinca Agache știe foarte bine aceste lucruri și, în consecință, își structurează opul manevrând criteriul generaționist, reținând numele exemplare și propunând, fără a șoca așteptările lectorului, credibile „portrete de grup”. Notăm imediat, în prelungirea acestei constatări, că exegeta se sprijină pe diagnosticele critice în circulație. Nu cutează a revoluționa ierarhiile, nu se leapădă de clișeele în vogă. Pe acest teren bătătorit, d-sa, la modul onest, propune o trudnică lucrare, fișând conștiincios și oferind un prielnic teren de decolare pentru alte (viitoare) inițiative.

Nici soarta românilor din Ungaria nu e de invidiat. Situația la „periferia românității” (cum scria Gh. Petrușan; vezi *Foaia noastră*, nr. 4/1991), ei nu au putut închea o veritabilă literatură (ca și corpus organic). Ca scriitori izolați, desfășurând o dublă identitate lingvistică (vezi și studiul lui Cornel Munteanu în *Annales*, 2000), ei invocă timid matca românismului. Criticul mai sus menționat, beneficiar - în două reprize - al unui lectorat budapestan la Universitatea ELTE (1994-1999; 2001-2005) s-a documentat temeinic la Jula și Seghedin și a întocmit și publicat un prim volum despre *Românii din Ungaria*, consacrat presei (Ed. Noi, Jula, 2006), acoperind intervalul 1951-2003. Urmează un alt op, în care, la modul *obiectiv* (cum ni se promite), vom afla ce s-a întâmplat cu școala, literatura și cultura comunităților românești. Deocamdată, echipat cu utile *Anexe*, inclusiv un Dicționar al jurnaliștilor, redactorilor, colaboratorilor, acest prim volum acoperă un gol informațional.

Comentarii pertinente, corecte tablouri de epocă, pulsul literaturii vii, de azi, se găsesc în cartea d-nei Agache și atunci când poposește în

O carte deschisă



adrian dinu rachieru

fosta Iugoslavie, cu deosebire în Voivodina (Serbia), acolo unde întâlnim „cele două limbi” (cea literară și în grai). Documentarea autoarei, trebuie să recunoaștem, e impresionantă. S-au strecurat - la nivelul volumului - și erori, e adevărat, dar munca depusă a reclamat un efort de salahor devotat unei cauze. Ca dovadă, abundentele note, subsoluri, completând o trebuitoare lucrare de istorie culturală.

Mai mult, cercetând zonele de contact etnic, oazle de românitate din jurul țării autoarea ne previne repetat că această literatură e neglijată, nedrept de puțin cunoscută. Această părere (din păcate, judicioasă) pare a se fi generalizat. În consecință, își asumă riscurile și dificultățile unei asemenea întreprinderi, desfășurând un demers pretențios. Va detecta, așadar, evoluția în salturi, tributară conjuncturilor politice (în prefacere, dar pe fundalul deznaționalizării), va manevra un principiu integrator, atentă la etapizarea istorică, organizând materia (abundentă) folosind o periodizare nu peste tot funcțională (pe generații și promoții, cum spuneam), va semnala aspectele deosebitoare (evoluția proprie, sincope, lideri statuați, simbioza eterogenă în arealul trasprutean, de pildă), va respecta opiniile unor critici care s-au rostit (citiți și citați sârguincios), în fine, va încerca - prin acest laudabil demers - să consolideze marginile literaturii române. Este însă această literatură produsă în jurul țării o *literatură „de centură”*? Firește, nu e vorba aici de accepția peiorativă a termenului.

Dacă aducem în discuție aspectul transfrontalier ne putem întreba dacă e îndreptățită eticheta de literatură regională, folosită de unii abuziv; sau dacă însuși conceptul de regionalism are în acest caz o semnificație literară sau mai degrabă geopolitică, cum se întreba Dan Mănuță. Același critic mai lansa o observație de luat în seamă. D-sa propunea, calchiind o șintagmă de circulație în câmpul german, conceptul de *literatură română generală* (vezi *Convorbiri literare*, nr. 5/2007), ignorând barierele geopolitice. Asta va să însemne că literatura „din interior” se îmbogățește, *exterioritatea* „funcționând” într-un *sistem literar unic* pe baza apartenenței la etnicitate. În fond, d-na Agache chiar așa înțelege lucrurile. Sfidând dificultățile (nota Constantin Ciopraga), d-sa analizează relația margine / centru, tradiționalism / modernitate, panoramează peisajul literar românesc (linia genetică, scara valorilor, nume validate, judecăți de valoare larg acceptate etc) și propune, finalmente, o posibilă geografie literară în sens extensiv, ca gest recuperator. Fiindcă ceea ce s-a scris în Basarabia și Bucovina, în Ungaria și Voivodina continuă a rămâne superficial-cunoscut. Evident, se pot face numeroase observații critice. Și nici nu poate fi realizată o astfel de carte (ca „o bibliotecă”, cum scria N. Dabija) scutită de cusururi. Mai ales că semnătura lucrării dovedește o priză emoțională, nu agreează elanul polemic și e străină de radicalismele atât de gustate azi la noi. Încearcă cu temperanță, prin comentarii bogate, să propună o lectură atentă, cercetând realitățile chiar la fața locului. Și semnaland unele sincronizări discutabile (cazul liniei generale a proletcultului ori substratul comun ideologico-literar prin apartenența la blocul sovietic), formulând elegant mici rezerve. Oricum, autoarea are obligația de a continua. Înălțurând erorile strecurate, aducând „la zi” materia. Opu d-sale, contabilizând o materie în ebuliție, este și rămâne, negreșit, o *carte deschisă*.



ion roșioru

Când ciobănește pe lângă Făurei, Titi Hârtibaciu își taie, cu briceagul de care nu se desparte niciodată, un lăstar vânos din agudul la umbra căruia a fost plasată târla pe timp de vară, îl cojește până la jumătate, apoi face flori șerpuitoare pe restul ciomagului pe care nu lăsa din mână nici în somn;

cu același briceag crestează într-un fel anume urechile mioarelor personale și le păstrează vârfurile înșirate pe o sârma înfiptă deasupra laviței pe care-și odihnește ciolanele, de la Sfântul Gheorghe până la Sfântul Dumitru;

cu-același instrument plurifuncțional decapitează șerpii care înoată în heleșteul unde își adapă oile și tot cu el îi jupoaie spre a le pune pieile să se usuce pe băț, apoi îl șterge de turul pantalonilor și, tot cu el, chiar în aceeași zi, tranșează cașul cu care se ospătează împreună cu paznicul de la bostănărie descins la stâna cu doi harbuji precoce, feliați de îndată cu aceeași lamă care abia acum se debarasează temporar de sângele scorojit al reptilei ce a râvnit la o oaie ce l-ar fi înfiat în schimbul masajului mamar cotidian;

pe câmpul dintre mlaștină și stână, spre a-și mai omorî plictisul estival, Titi Hârtibaciu - nume predestinat - își extrage tacticos, se înțelege cu ce, de sub unghii pământului adus de-acasă să-i țină de dor și le toaletează; celor de la picioare le vine rândul mai rar, dar și voluptatea ajustării lor e mai mare; nu-i puțin lucru să-ți scoți orteturile murate din cizmele asudate duhnitor și să le prezinți soarelui ce pentru câteva minute le smulge putreziciunii inerente;

când nu-și scurtează ghiarele încârligat și purtătoare de doliu după toate neamurile moarte și vii deopotrivă, Titi Hârtibaciu își scoate rubașca scoarțoasă, o întoarce pe dos și-i rașchetează, cu ustensila lui feroce, toate încheieturile: păduchii îmibuiați cad unul după altul troznind, soarta lor fiind de a îngrașă postmortem pământul arid al bărganului nesfârșit și dușmănos; nu altceva li se întâmplă micilor bestiuțe din pantaloni și din izmene, aici bietului pui de satâr avortat prematur revenindu-i uneori și sarcina ingrată de-a descoase căptușeala beteliei sub care, prin orificii doar de ei știute, se pitulează neodihnitele viețuitoare minuscule;

de nu buldozerește păduchii, harnicele unelte a lui Titi Hârtibaciu îi revine misiunea istorică să geluiască nădragii pe care bleascul zilelor și nopților, închipuind niște cuirase, gestul în sine echivalând cu o spălare fără apă a ținutei pastorale îmbibate de miasme grețose și neavând nimic din

portul idilic, moștenit de la geto-daci, și cu care folclorul românesc se înversunează încă să ne familiarizeze și să ne convingă că a existat până nu de mult;

alteori, Titi Hârtibaciu ademenește la el câte o oaie personală, poate chiar năzdrăvana din baladă, îi dă să mănânce din palma boabele unui știulete furat și, apoi, cu vârful nelipsitului bisturiu la purtător îi scoate din piele îndeosebi din zona grumazului, toate căpușele pe care le găbuiește, patrupea asigurându-l, prin blânda-i privire mioritică, de recunoștința ei veșnică;

decăpușarea ovină poate alterna, rămânând în același cadru al proprietății private grefate pe cea obștească, dacă nu chiar nucleizând-o pe aceasta din urmă, cu descortșoșarea pulpelor behăitoare ce s-a culcat ca o vacă în bălegarul ud; cuțitul pliabil devine acum pieptene și țesală sau foarfece, întrucât, atunci când zgheționul în care căcărezele s-au pietrificat e decupat cu totul și aruncat în mrejele anonimului; când Titi Hârtibaciu nu-și estetizează în niciun fel obiectele însuflețite ale muncii sale, se întâmplă, câteodată, să-i lase sânge vreunei străne poate mai zbuglitate a Bisicăi, adică să-i cresteze o ureche și apoi să-i bată, cu mânerul canifului pe care-l ține de limbă, cotorul rămas, ca și cum ar face șnițele, până ce sturlubatica se înviorază, chit că aproape ciulă pentru tot restul zilelor ei;

când mocanul - așa a aflat că i se zice pe aici - nu redă sănătatea vreunei cărlane, i-o ia pe a alteia, adică îi rupe un picior sau ambele picioare de dinapoi și, spre seară, când se apropie vremea mănării oilor la strungă, vine cu cotonogita în spate, așa cum a văzut și în anumite icoane; baciul înțelege atunci că echipa lui s-a săturat ca de mere pădurețe de consumat exclusiv produse lactate și-și trece palma, paralelă deopotrivă cu pământul și cerul, prin dreptul propriei beregăți, semn de încuviințare că șișul Hârtibaciuului poate curma suferințele schiloadei a cărei blană va fi înmănată în toamnă, cu scuzele și condoleanțele de rigoare, proprietarului, cauza morții fiind diagnosticată invariabil: muscătură de viperă;

abia în timpul ritualului sacrificial teribila sculă custurală își valorizează adevăratele sale virtuți operatoare pișcă, detraheiază, jupoaie, hărtănește, degonflează, spintecă, demantelează, deburduhanizează, decopitează, dezosează, toacă, tranșează, porțializează etc., etc., încât toată târla se însuflețește sărbătorește de sfârșitul seului și de clocotitul ciorbei de burtă care pute îngrozitor a bălegar, dar ce mai contează când, în așteptarea unei copioase, oierii s-au aghezmuț vârtos cu țuică puturoasă de

drojdie, urmând ca, după pârdașnicul pot să fărâme și câțiva litri de Cotnar sau odobească, ori, de nevoie, doi-trei decali de bere cu termenul de valabilitate depășit, marele lor regret fiind că n-o pot ingurgita urinată gata, spre a nu mai fi obligați să retragă în dosul stâniei, din cinci în cinci minute, spre a grăbi putrezirea parilor care a fost aburcată;

în următoarele zile, Titi Hârtibaciu scobește-ntr-o dată tot mai rari și mai puțini cu arma albă și neaoșă cu care a fost răpădărită nevinovata bărsană; resturile de car putrescentă sunt privite o clipă în vârful ocolului strălucitor care le-a scormonit bobârnăcit în cele patru vânturi ecologice; pentru că intervalul dintre măsele nu suportă golurile de nicio culoare politică, mocan scoate din sân frunzele de tutun șterpel din lanul diavolesc cu care se învecinează izlazul și le tăcățește mărunț cu nu mai puțin diabolica-i ghilotină, apoi ciozvarțește tismul de dimineată din Biblia cu care doarme la căpătâi și-și răsucesce țigările groase cât etichetele de motan popesc și trandafirii până ce-l ia cu leșin pe la lingurii

de se întâmplă să nu aibă la îndemână cele necesare duhănitului, atunci se deosebește de o activitate masochiste: obiectul plurifuncțional din buzunar servește la smulgerile de păr de pe față - truc care s-a vădit și la tânărul poet genial ocupat cu devorarea cărților, fără a se putea vorbi de vreo sugestie, influență sau spirit de imitație întrucât lucrurile ar fi forțate înușurător să rămână să troneze doamna coincide absolut întâmplătoare; sinistrul brici transformă în baionetă ori de câte ori intervin dispute mai aprinse între păstori între aceștia, pe de o parte, și stăpânii năzdrăvanilor din baladă atunci când acestea din urmă nu mai ies la socoteală

ofensiva lui Titi Hârtibaciu e aprinsă îndeosebi când baciul nu mai respectă învoielile din primăvară, încercând să tragă argatul în piept, fie la parale, fie la sacii de grâu ori la bidoanele de brâu pusă la saramură. Și luptă la greu baciul creștin, chiar dacă el e cel care la plecat vrut să-și însușească fraudulos vreun berbec mai de rasă și mai bun de prăsilă decât al lui, camionul ce urmează să-l ducă în șanț de sub munte, unde-l așteaptă cinci gălăvănți flămânde, de nu cumva șase, neurnindu-se decât după o partidă strașnică de insulte de amenințări însoțite de despăcările netice de aer de către iataganul miniaturii Lăsatul locului de bună ziua e hărtănit și ferfenițit irevocabil-

Cu banii agonisiți din mocănit, Hârtibaciu își cumpără, o dată ajuns acasă

ereche de boi cu care se duce, imediat după
îrbătorile de iarnă, să tragă butuci la
omandău.

Briceagul își arogă noi funcții, cea mai
irilă fiind cea de cuțitoit unghiile
ăvanilor înainte de potcovit, operație la
re Hârtibaciu dovedește o dexteritate de
vidiat.

Când rămâne fără chibrituri ori pentru că
le udă ploaie, Titi Hârtibaciu caută
emene și iască pe care o usucă ținând la
buzoară și, folosind pe brișcă pe post de
mnar, reușește, după ce sloboade pe gură
ii de dumnezei la adresa Vrâncioaiei și a
ciorilor ei, să-și aprindă papiroasa din care
age cu nesăț înădit până ce i se umple tot
opul precum un cimpoi înainte de doinare.

De i se rupe vreun cui din bulfee
oplește tacticos unul nou.

Și, tot așa, rade mucigaiul de pe bucata
brânză păstrată în ranița agățată de cepul
eunui molid ori își ticluiește vreo lingură
lemn rudăresc cu care să mănânce fasolea
rect din oala de pământ în care a fiert-o în
orul lelii la o vatră improvizată

Alteori, lăsându-și juncanii costelivi să
refacă după zogoldeală ciuciurește cele
ouă părți ale unei crengi de paltin, care
elate în coajă de cireș vor deveni tulnic
în care să-și aline dorul de stână unde
ră nu muncea din răspuțeri ca acum

Din mers, curăță rădăcinile rășcovilor pe
re parcă-i și aude sfârâind pe jeratic,
săitul imaginat umplându-i deja gura de
ă, când dă nas în nas cu străinul pe umărul
ruia își recunoaște propria-i țapină,
ecum și ranița căreia i-a înnodat șnurul
um nici o jumătate de ceas

– Ce faci, mă nenicule, dai cu jula?

– Nem tudom romanul!

– Nem tudom, nem tudom, da' să furi
i, iștenemul cui te-nchinat de boangher
norocit!

Și nici una, nici două, Titi Hârtibaciu îi
apă lotrului jungherul în vintre.

Acesta cade ca fulgerat, mai clipește de
eva ori și moare cu mâinile încleștate pe
ștele care i-au ieșit afară precum ale lui
ma Alimoș

Titi Hârtibaciu își dă căciula pe spate, își
rge fruntea de sudoarea rece care-l
bădește subit, apoi își trece de câteva ori
rpeliș lama hamgerului făcător de minuni
ortale peste turul pantalonilor, își
uperează bunurile și se îndreaptă spre
rdeii lui de cetină ca și cum nu s-ar fi
âmplat mare lucru și își porționează
nea, brânza și ceapa cu același *corpus*
icti care ar fi meritat și el, săracul, o
infectare cât de sumară.

A doua zi, șmanglitorul e găsit devorat
fiarele sălbătice. Ucigașul justițiar e la
ipost de orice bănuială Nu peste mult
p își cere lichidarea și își leagă bruma de
rușoare pe trăgușul pregătit în taină și își
igă cudalbii scofălciți de butucăreală și-o
nește pe plai la vale, preț de-o zi și-o
pte

Ajuns acasă, nu mai are nici măcar
dare să-și desfacă nojițele de piele ale
ancilor cazoni și, spre a-și scoate cât mai
ede picioarele umflate din ei, hârșcăie
durile, deja gordiene, cu același
perino, cum ar zice un macaron din
șinea Străină, cu care de mai bine de un
eniu își împarte frățește toate bucuriile și
azurile,

Vine toamna. Titi Hârtibaciu cară fân pe

la săteni și nu se întorcă niciodată acasă
treaz

Ai lui, adică hoășca de maică-sa,
nevastă-sa, și cei doi copii oligrofeni (cel
mare e normal, dar se pare că juna
hârtibăcioaie îl purta deja în pântec,
conceput cine știe cu cine, atunci când
fusesse pețită) sar pe bietul căraș să-l bată
și să-l calce în picioare. Nenorocitul scoate
șuriul cu lamă pliantă, dar gestul lui
defensiv nu mai sperie pe nimeni. Treaz
fiind, continuă să-l folosească în fel și chip:
decupează nuiele de soc cărora le extrage
măduva cu o sârmă spre a bea țuică din
butoi atunci când cele două muiere din
gospodărie îi ascund furtunul ori traga de
lubeniță; lustruiește cobilița cu care nevastă-
sa cară donițele cu corcodușe galbene de pe
Pod; ancoșează pe o grindă din fânărie litrii
de vin pe care-i bea pe datorie la bufetul lui
Stan Danciu și e veșnic contrariat că
numărul răbojat e întotdeauna mai mic decât
cifra din catastiful soios al mandatarului
care nici el nu se mai trezește niciodată din
beția care-l încirozează galopant; grifichiurează
găinile care-i sar peste gard și-i răcăie
brazdele de morcovi și de pătrunjel abia
semănat; țâncuie, pentru
progeniturile retardate, cotoarele de varză
acră pe care o mărunțește spre a o căli cu
slănină afumată; dezlipește, spre a se păstra
întregi, plicurile pe care le trimite, de la
școala profesională de impiegați CFR, fiul
cel mare și întreg la minte și în conceperea
căruia Titi Hârtibaciu n-are nici o contribuție
seminală, după cum o știe tot satul, sau e
forțat de realitatea biologică s-o intu-
iască ori de câte ori i se ivește prilejul; par-
celează pielea de porc spre a-i confecționa
scorpiei de maică-sa opinci cu nojițe din păr
de capră, ca pe vremea lui Pazvante, de se
trezește biata babă îngălătă când i-e lumea
mai dragă, adică atunci când iese la o
partidă de trâncăneală cu suratele ei de
generație decrepită; dislocă, hârștind-o, o
jurubiță de păr din coada calului poștașului
uitat de Dumnezeu la o văduvă rea de
muscă, probabil că o consolează, spre a le
face buhai de Anul Nou neisprăviților pe
care i-a adus pe lumea în care să-i trimită,
emancipator, cu uratul, cât să-i scoată de-o
țuică, oprindu-și însă și pentru el câteva fire
cu care să-și stranguleze întru atrofiere
alunițele năsturoase de sub braț; curmă în
ultimă instanță, piedica din ață de cânepă cu
care au fost prinse pe diagonală membrele
unei capre pe cale de a-și pierde un picior
ros și năpădit de viermi și pe care i-l spală
cu fierură de pelin și frunze de piarsic,
reușind să i-l salveze pentru ca mai târziu
lupul să i-o înșface intactă și să i-o înfulece
cu proverbiala lui hulpăvenie; rărește po-
rumbul și porumboiul cu care în zilele de
sărbătoare își răsfață vajnicii paricopitați
juguiți toată săptămâna, urmând ca și
stăpânul să trăiască, la crășmă, satisfacții pe
măsură; doboară, mai eficient decât cu orice
seceră, cocenii pe care îi leagă în funii
împletite din mohor, din lujeri de bostan sau
din curpenii care proliferază apocaliptic pe
ulmi sau pe măceșii din gardurile de cătină
bântuită de friguri centrifuge lărgitoare de
moșie cu oricare remaniere; rășcăie boasca
scorojită pe pereții scovârdați ai cărătorului
cu care a adus în toamna trecută strugurii
autohtoni de la Hârboca și spera ca ploaia
să-i desăvârșească opera de igienizare a
doagelor ce clămpănesc a pagubă între

cercurile ruginite, unele doar simple. Sârme
de telegraf; descoase bazoanele ferfenițite
ale pantalonilor bufanți de dimie spre a le
înlocui cu altele de raicort sau de doc și care
vor avea cât de curând aceeași soartă
noroiasă de cât se vără sub care, în vârful
dealurile spre a-și pune roțile pe lanț, ori,
mai de curând, pe o șină căușată care le ani-
hilează învârtitul și le imprimă, cum nu se
poate mai umilitor și mai degradant,
condiția de talpă de sanie văduvită de
zăpadă și forțată să se zdrelească, uneori
până la țâșnitul de scânteii, de toate pietrele
pe care le-au dezvelit nemiloasele puhoai
heteroclitice

Și zile trec, oricum altă treabă n-au, și
Titi Hârtibaciu cu cnaifărul lui scopește
godaci ori ia guițatul, de Crăciun,
rămătorilor de orice calibru; scopește nuci
spre a le servi miez pe tavă odraslelor care
nu-i aduc nicio bucurie; altoiește pomi;
desface șuruburi; montează dinți de greblă;
netește coporia; decoclește lamelele
aparaturii de radio când contactul lor cu
bateriile e unul deficitar; ticluiește țivlici din
salcie și din nuc ălor mici căci bani să le dea
să-și cumpere fluierici de la bâlci nu are;
decojește cablul de la antena de televizor
spre a-i potrivi mai bine mufa; eplușează
napii scoși la iveală de brăzdarul plugului pe
tăpșanul luat cu hapșa de la bătrânul Naftan
Biaconu și care, zice-se, i-a blestemat de pe
patul de moarte; ascute creioanele de colorat
ale puradeilor care se plictisesc cumplit în
zilele în care plouă sau își face zloata de
cap; scurtează turecile cizmelor spre a mai
reduce cantitatea de apă sau de noroi din
ele; retează cozile câinilor, convins de
superstiția că vor deveni mai răi; curăță
solzii peștilor cumpărați de blagoveștenie;
fasonează codiriștile din samulastră de corn;
dă găuri noi la curea care de la o vreme
dă semne că nu mai prea are pe cine încinge;
rade făcălețul și buza cazanului de rachiu
înainte de a-l încărcă din nou cu borhot și
scrijelește o cruce în scoarta plopului uriaș
de la poartă, cruce sub care încrustează, prin
mizdrire îngândurată, data sa de naștere și
de moarte, aceasta din urmă nefiind alta
decât cea în care se spânzură cu un capăt de
sfoară detașat din cea de întins rufele spalate
în familie.

Îl găsește unul din urmașii săraci cu
duhul, prima grijă a acestuia fiind să-și
deposedeze ilustrul genitor de tabachere, de
ceas și, firește, de frumoasa ustensilă cu un
destin multilateral dezvoltat, dar nu să-i taie
funia cu ea, cum ar fi făcut orice fiu citov la
idei, ci spre a se făli cu ele în sat. Se
strecoară pe sub gard și intră triumfător în
incinta gaterului-

- S-a spânzurat tata, spune el cu mândrie
hlizită.

- Du-te, mă și plimbă ursul, nu vezi că n-
avem timp de brașoave! Ce, alți fraieri să-i
trombonești n-ai mai găsit pe ziua de azi?

Flăcăul cu șorț albastru și mănuși mari,
ca niște labe de scafandrier, își trece mașinal
mâna prin părul creț, veșnic îmbăcsit de
rumeguș, și își vede de-ale lui.

Schizofrenicul se simte frustrat până și
de umila bucurie de a fi feciorul unui
sinucigaș, și pleacă spre bufet, cu speranța
că aici va putea cel puțin valorifica o parte
din proaspăta comoară paternală.

octavian soviany:

Noua epistemă a textualismului

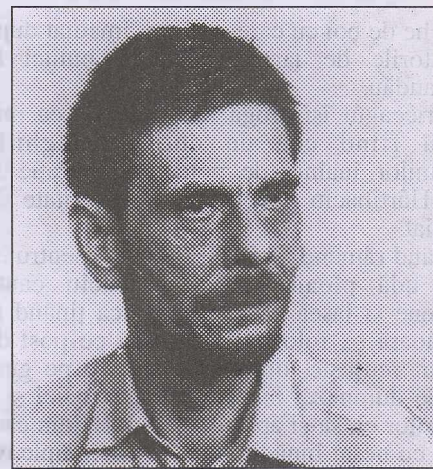
C a toate mișcările neoavangardiste, gruparea *Tel Quel* a fost în esența ei novatoare și contestatară. Nutrindu-se din marxism, din gândirea lui Nietzsche și Freud, ea a conceput literatura ca pe o „critică”, respingând punctul de vedere tradițional conform căruia aceasta „redă” sau „exprimă”. Astfel, într-o luare de cuvânt intitulată *Literatura: o critică*, Jean Ricardou combate opinia lui Jean-Paul Sartre potrivit căreia proza este „utilitară” și se servește de cuvinte, în timp ce „poetii sunt oameni ce refuză să folosească limbajul”, arătând că „dogma exprimare-reprezentare ocultează și textul și activitățile exacte care îl produc”. În viziunea lui Ricardou literatura reprezintă esențialmente o activitate producătoare, „liberă de orice sens anterior practicii sale” și „doar trădând ar putea servi vreunul”, dar reprezintă în același timp și o „critică”, presupunând o metodă și un obiect capabile să-i reliefeze unele elemente mai mult sau mai puțin perceptibile, textul fiind întotdeauna „acela care va juca (...) acest rol analitic”. Critică a vizibilului și a imaginației, critică a limbajelor coercitive, literatura are totodată menirea de a spulbera dogma cu privire la existența unui limbaj „neutru”, „natural”, „inocent”, „transparent”; „familiarizându-ne cu jocul complex al procedeelelor sale. Literatura critică de fapt iluzia dicționarului. Cuvintele, ne asigură ea, nu posedă un grup de sensuri închise. Textul nu este un spațiu neutru în care se assemblează sensuri inalterabile, el este un mediu de transformare, o mașină de schimbat sensurile”. Și nu este vorba, în această ordine de idei, de un refuz al semnificatului, așa cum afirmau adversarii Noii Critici, ci de un proces pe parcursul căruia acesta „este supus cuvânt cu cuvânt, prin jocul scriiturii, unei permanente critici care îl împiedică să coaguleze și să ascundă munca sa formatoare. Astfel, în centrul literaturii, scriitura este contestația însăși”.

A contesta, a demasca, a dezvălui sunt de altfel temele obsesive ale teoreticienilor de la *Tel Quel*. Plecând de la modelul analizelor economice ale lui Marx, ei se apleacă asupra limbajului, conferindu-i semnului lingvistic o valoare de schimb (corespunzătoare semnificatului) și o valoare de întrebuintare (ce ar corespunde semnificatului), ocultată în societatea occidentală, unde limbajul este considerat, în mod unilateral, ca un ansamblu de semne de schimb. „Prin valoarea de întrebuintare a unui produs - scria în acest sens J-J Goux - se înțelege nu numai faptul că el poate servi imediat ca obiect de consum, ci și faptul (mai decisiv încă de la început, pentru a întări analogia dintre semn și produs) că el servește pe o cale ocolită ca mijloc de producție. Dar, așa cum un produs este mijlocul de producție al altor produse (calea ocolită de fabricare a altor produse - printr-o anume cheltuială de forță de muncă), semnele (ansamblurile de semne sau părțile de ansamblu) formează mijloace de producție ale altor semne (ale altor combinații de semne)”. O caracteristică a societății occidentale actuale ar fi - în opinia acestor teoreticieni - condamnarea tuturor acelor activități teoretice care își propun să dezvăluie dimensiunea productivă a

semnului și a scriiturii. Libertățile democratice care funcționează în această societate (este de părere J-L Baudry) „garantează suveranitatea sistemului, pe când sistemul, la toate nivelurile sale (și în primul rând la cel economic) reclamă camuflarea procesului său de producție. De aceea mecanismele de apărare ale acestui sistem vor fi mai întâi orientate împotriva activităților care au ca scop revelarea procesului de producție al obiectelor - fie că acestea aparțin sferei producției industriale, fie celei a producției sensului”. Revelarea acestei „producții de sens” (și în consecință a literaturii ca activitate producătoare) este așadar una dintre dimensiunile majore ale tel-quelismului. Ea devine posibilă în condițiile unei „noi episteme”, instituite odată cu „ruptura” operată la sfârșitul secolului al XIX-lea de gânditori ca Marx, Nietzsche și Freud, ca și de producția literară a unor poeți ca Mallarmé și Lautreamont, care, printr-un gest radical, au fondat (crede Baudry) într-o scriitură o anumită ordine a lecturii, înfățișată mai întâi ca metodă de lectură. Această lectură presupune trei momente: considerarea obiectului de studiu ca element semnificant al unui text, care, dacă nu este descifrat, rămâne lacunar (ca de exemplu textul manifest al visului în *Interpretarea viselor*), apoi cercetarea sintaxei - a procesului - care a conferit acestui element semnificant respectiva formă (deplasare, condensare) și în sfârșit reconstituirea/descifrarea textului în ansamblul său. După cum se poate vedea, „metoda de lectură” despre care vorbește Baudry pleacă de la convingerea că realul are configurația unui text din care se pot extrage segmente semnificante, căci „dacă lumea este semne, simptome, hieroglife, aceasta este pentru că ea se oferă mai întâi ca un text, un text care nu are nici început, nici sfârșit și a cărui descifrare constă în a extrage, în a capta semnificanți (gândire captând gândirea și extrăgându-o - spune Rimbaud), în a-l redubla”.

Conștiința unei „noi episteme” pătrunde, mai ales după 1980, și în luările de cuvânt ale criticii românești. Un înainte-mergător este și în această privință Marin Mincu, care, în cartea sa *Poezie și generație* (1975), are intuiția unei „noi structuri” (în sensul camilpetrescian al termenului), solidară cu „un umanism nou” (înrudit cu acel „umanism matematic” despre care vorbise Ion Barbu). Prin urmare - consideră criticul - literatura trebuie să se solidarizeze cu spiritul „experimentalist” al științei contemporane, devenind ea însăși „experimentalistă”. Iar semnele acestui experimentalism sunt decelate de autorul lui *Intermezzo* în poezia generației '60 și în cea a lui Labiș, ele justificându-se prin „determinările istorice”, de vreme ce „apar împrejurări când metodele, atitudinile, temele poetice trebuie reinnoite, aduse adică la spiritul epocii prin schimbări substanțiale”. Experimentalismul ar fi generat astfel prin nevoia de sincronizare și presupune atitudinea novatoare față de un anumit mod de a concepe poezia și literatura în general, angajarea în sensul unei „tradiții dinamice”, inventarea de teme și structuri noi, o reformulare a lirismului care să facă posibilă recuperarea lui.

Mai explicite decât aceste aserțiuni, totuși prea generale, vor fi abordările din deceniul următor. Astfel, într-un text din 1983, Ioan Buduca



descrie literatura experimentalistă a optzeciștilor apelând la imaginea „bandei lui Moebius”, care „face din două suprafețe distincte (viața și literatura, să zicem, sau natura și cultura) un continuu o singură suprafață continuă”. Ar fi vorba așadar de anularea granițelor dintre suprafață și adâncime, dintre conținut și expresie, astfel încât totul devine sau tinde să devină în cele din urmă semnificativ pur, așadar „text”, textul lumii și textul literaturii ajungând astfel să se suprapună perfect. Iar această anulare a profunzimii este pusă de Ioan Buduca în strânsă corelație cu un relativism gnoseologic care trimite cu gândul spre faimoasa „gândire slabă” teoretizată de Vattimo și se asociază cu o „conștiință ironică”. Aceasta reprezintă „o interiorizare a relativității lumii einsteinian al lumii”, căci (din perspectivă „noi episteme”) „nu există un sistem de referință absolut, nu există forme ori conținuturi tari (...). Sistemul de referință al eului fictiv (romantism expresionist, avangardist) s-a dizolvat și el relativitatea realului einsteinian”.

Conștiința lumii „ca text” constituie și pentru Liviu Antonesei unul din semnele distinctive ale optzecismului. Deși privește cu scepticism ideea de generație poetică, acesta admite totuși ca în reprezentanții promoției '80 există anumite puncte de convergență, iar unul dintre acestea constituie integrarea livrescului în substanța realului. „Ființa poeziei - scria poetul ieșean - poate crește din orice obiect, carte, idee, tablou, altă poezie, propriul corp poate figura și îndreptățire în inventarul poetic. Nu există surse interzise și nici sursă dezirabilă de lirism. Ca cum lumea, în întregul ei real-reflectat, ar fi în cauză un uriaș Supratext în care propria poezie croiește drum ca o realitate intertextuală”.

Despre anularea distanței dintre textul lumii și textul literaturii, ca marcă a optzecismului vorbește de asemenea Cristian Moraru, care, după ce remarcă existența, pentru fiecare epocă a unei forme caracteristice de ironie, arată că „specifică momentului actual este ironia transformată în principiu textual, o ironie care implică în lume, nu una (...) a detașării (...), noua ei vârstă, poezia devine echivalentă lumii dată abolită distincția text/realitate, poezia are lumea de azi o funcționalitate echivalentă cu a cărui element din lumea reală. Ironia este eculu prin care textul lumii intră în lumea textului invers, semnul supravegherii acestei echivalențe”.

Cu mai multă limpezime vor fi afirmate aceste idei după 1990. Într-un text din 1991 Gheorghe Crăciun va vorbi, astfel, despre o nouă viziune asupra limbajului/textului, care începe să se configureze din a doua jumătate a secolului XIX-lea, odată „cu retragerea codului poetic sub controlul cititorului și suspendarea competențelor hermeneutice ale acestuia”. În acest moment literatura încearcă să devină instrument de cunoaștere metafizică; și nu vorba, în viziunea scriitorului, doar de lirism simbolistă a corespondențelor/analogiilor, ci și de proza realistă care vizează „universalii dorindu-se o „metafizică a istoriei și a conștiinței”. Căci reprezentarea realistă nu-și propune să copieze referențialul, ci „să-l concu-

omologie structurală, ca alternativă”, astfel încât acum “adevărul aparține textului și nu lui”. Acum, “textul își este suficient sieși, are caracter teleologic”, iar “realul devine text”, ceea ce atrage angoasa “căderii din centru” (specifică trecerii spre modelul apocaliptic), care traduce în plan literar prin refuzul varietății semnelor, căci “într-o lume în care este decretată deja moartea lui Dumnezeu, mica motivării e o încercare disperată de a mai tra ceva din transcendența pierdută”. În consecință, marea obsesie a modernismului este “non-arbitraritatea demersurilor sale”, înlocuind instaurarea unor “centre posibile”, date simple virtualități. În plan poetic, după Gheorghe Crăciun, o schimbare esențială de paradigmă se face simțită odată cu “personismul” lui O Hara, care marchează trecerea de la modernism la postmodernism, constituindu-se termenii noștri) într-o lirică a circumferinței, în vreme ce aici “arbitraritatea, spontaneitatea, lipsa de structură (...) sunt date indiscutabile”, iar ceea ce ține de istoria recului într-o realitate apocaliptică în care nu vom ști niciodată cum va fi a doua următoare” și care poate fi numită prin formula “realismului cuantic”. Se poate constata că această “nouă realitate”, în a doua următoare stă sub semnul totalei certitudini, seamănă ca o picătură de apă cu șul lui Walter Benjamin, în care survine starea de șoc, generată de posibilitatea de a-ți pierde țina în orice moment, e o lume a “ființei slăbite” care limbajele coercitive și-au pierdut autoritatea, iar arbitraritatea semnului trebuie acceptată, (semnul) funcționând ca „productivitate”, ca generator al nesfârșitelor virtualități semantice care se constituie lumea ca text. Deconstrucția realului coexistă în aceste teoretizări cu deconstrucția umanului, născută din “imposibilitatea construirii unei imagini coerente a lumii”, omul și lumea dovedindu-se deopotrivă simple “ficțiuni” al căror numitor comun îl constituie textualitatea, căci - arată Crăciun, referindu-l pe Raymond Federman - “a crea ficțiune e de fapt un mod de a abolii realitatea, mai ales aboliți noțiunea că realitatea este adevăr”. Includerile la care ajunge acum scriitorul nu se deosebesc de cele enunțate anterior de Marin Mincu sau Nicolae Manolescu. Ca și aceștia, Crăciun subliniază faptul că “modelul experimental avangardist e cel mai apropiat de arbitraritatea postmodernistă, cu precizarea că la maiștii sau futuriștii arbitraritatea nu are o rădăcină în sine, ci exprimă revolta” (e vorba chiar despre acea „furie demolatoare a avangardismului istoric despre care vorbise Marin Mincu), în timp ce postmodernismul “s-a declarat de la bun început o mișcare mai degrabă recuperatoare decât novatoare” (exact așa cum apărea experimentalismul în teoretizările din *Poezia română avangardă și Eseu despre textul poetic*). Iar postmodernismul devine în teoretizările sale aproape tot una cu textualismul, deoarece el constituie realitatea textului (...) ca singura realitate adevărată, pentru că numai scriitura e verificabilă, verificabilă, conștientă, liberă, imediată, certă” și, în mod necesar, metaficțională. În felul acesta ideea “noii episteme” întemeiată noțiunea lumii ca text e formulată cât se poate de explicit și devine un loc aproape comun al ordărilor teoretice, dar aceasta de întâmplă și la o distanță de câțiva ani de “deceniul de aur” al textualismului, când acesta nu mai e aplicat decât de textualiștii declarați ca atare din sursele grupului '80 și e privit mai curând cu simpatie de noile promoții literare.

Perfect în spiritul “noii episteme” sunt și considerațiile lui Gheorghe Iova, expuse în volumul *Acțiunea textuală*, care cuprinde texte elaborate (după afirmația autorului) în perioada 1975-1986, dar publicate abia în 1999. În viziunea sa „actul specific interuman este semnificarea, așadar, la nivel uman acțiunea nu poate fi decât textuală. Luăm ca primă autoritate identența: toate problemele umane se rezumă la text și la acte, la regimurile acționale și la efi-

ciene textuale, la acte în sens acțional și la acte în sens textual”. În consecință “textualitatea lumii este imensă”: „Istoria este text. Jurisdicția este text. Învățământul este text. Politica este text. Administrația este text. Știința este text și religia (...). Producția cu caracterul colectiv cel mai înaintat este textualitatea lumii (...). Exemplul cel mai ortodox de intervenție textuală este banul și înlocuitorii săi materiali sau ideologici”. Textul și producerea acestuia capătă astfel pronunțate conotații politice, deoarece „puterea e textuală”, iar politicul „este astăzi o exacerbare a activității textuale. Sunetul sau imaginea nu pot atinge eficiența politică a textului. Marcuse spunea că mijloacele audio-video sunt promotorii unei apolitizări în masă /în occident/ în societățile de consum post tehnologice. Ele pun în criză decisivă sistemul capitalist. Politizarea deci creșterea eficienței producției textuale și a producției textuale înseși sunt indispensabile conducerii. Textualitatea este antiindividualistă. În textual nu există indivizi: legea de bază a textualului - substituibilitatea - se extinde și la uman”. Producția textuală se integrează astfel într-o producere de înlocuitori - cum este din perspectiva lui Iova orice producție omenească, deoarece „omul există în lume, lumea nu pare a fi făcută pentru om (nu se comporta astfel), omul își face lumea lui, lumea îi oferă (el ia) ceva ce intră imediat în lumea omului ca înlocuitor a ceea ce exact îi trebuie omului, omul improvizează, uzează de înlocuitori, în șirul imens de înlocuiri apar înlocuitorii privilegiați, puncte de stabilitate, lucruri longevive”. În calitatea lui de „înlocuitor” orice lucru este - dincolo de valoarea lui strictă de întreținere - semn al lucrului pe care îl înlocuiește, exprimând astfel o tensiune, o dialectică a prezenței și a absenței: “Prezența este extensibilă. Noțiunea absenței este semn al extensibilității prezenței. Absența unui lucru este un mod al prezenței acelui lucru, nu altfel, nu altceva. Absența închide circuitul prezenței ca identitate. Poate fi citat Hegel. Semnele prezenței sunt aceleași cu semnele absenței. A vorbi de semnele absenței este o neatenție, un act inertial. Absența înseamnă semnele prezenței, fără prezența însăși: noțiunea prezenței este mutată la nivelul semnelor. Faptul că un lucru permite semne ale sale, participarea unui lucru la semne, arată că există ceva comun lucrului și semnului, lucrul însuși putând fi semn a ceva sau propriul său semn”. În această ordine de idei substituția constituie un „motor al semnificării”, ajungându-se astfel la ștergerea oricărei linii de demarcație dintre lucru și semn, de vreme ce „înlocuitorul arată că lucrul și semnul sunt luate în aceleași uzaje”. Societatea va funcționa așadar ca producție de texte, de semne și de sensuri posibile ale acestora, de vreme ce esența vitalului (și, în consecință, și a practicii sociale) constă în lupta pentru a nu fi lovit de lipsa de semnificație. “Lupta pentru existență” sau „lupta de clasă” vor fi înlocuite astfel de lupta pentru semnificație, iar socialul devine teatrul unde se confruntă două fluxuri de energie semnificativă, de vreme ce „semnificarea este energie (...) ascendentă (se naște de jos în sus) care este exploatată de acționalul de sus în jos, de guvernări. Ea apare ca regim al generării (...) și e utilizată (e echilibrare?) într-o restricție”. În consecință, societatea pune față în față două textualități antagonice: textualitatea guvernării, care „are o dezvoltare imensă, o tradiție care face orice tradiție” și „este singura noastră tradiție autentică” și textualitatea guvernaților (una „obstrucționată”, „amânată” etc.). Echilibrul social devine în felul acesta o problemă de comunicare, căci „dacă se luptă pentru viață, pace, atunci să se convingă că odată cu textualitatea guvernamentului (...) această textualitate trebuie să ajungă și ea la condițiile textualității guvernatoriale, pentru a avea într-adevăr o tradiție a existenței noastre (...) Așadar cel ce guvernează, o dată cu grija pentru emiterea și difuzarea propriului text să se îngrijească de emiterea și difuzarea textului guvernamentului. Guvernarea trebuie să fie comunicare”.

Așa cum se poate vedea, viziunea lui Gheorghe Iova se întemeiază pe o filosofie a limbajului/textului care tinde să-și anexeze celelalte domenii ale cogito-ului uman, reducând toate problemele la probleme „de limbaj”, considerat mai ales în aspectele sale inscripționate, adică în calitate de „text”. Lumea (nu cea „ca atare”, cea inumană, ci „lumea omului”) și societatea vor fi „producții de text”, producții de „înlocuitori”, astfel că omul se definește esențialmente ca producător/consumator de semne și semnificații posibile, așadar ca ființă semnificativă, ca ființă care scrie, se scrie și (se) citește. Astfel, Iova e destul de aproape de gânditorii de la *Tel Quel* nu doar pentru că teoretizările sale vin în spiritul „noii episteme”, ci și pentru că are voluptatea „demascărilor”, iar cogitația sa se deschide critic către social și politic. Ceea ce explică și faptul că textele sale teoretice n-au putut fi publicate decât mult după elaborarea lor, când își pierduseră (cel puțin parțial) accentele subversive. În condițiile regimului totalitar, un Gheorghe Iova, cu acriția lui intelectuală și critică nu putea decât să facă figură de paria.

Ceea ce mai rămâne de subliniat este faptul că o asemenea conștiință a rupturii în raport cu trecutul, prin trecerea de la realitatea lucrurilor la aceea a textului se înscrie în simptomatologia unei lumi marcate de “semnele vremurilor”. Dincolo de patosul “demascat” al teoreticienilor de la *Tel Quel*, împărțit și de textualiștii români, se desfășoară tabloul unui spațiu spectral, în interiorul căruia existența însăși a devenit îndoielnică, iar istoria s-a metamorfozat într-o producție neliniștitoare de fantomatic. “O idee greu de suportat (scria Elias Canetti): că dincolo de un anume punct precis al timpului, istoria nu a mai fost reală. Fără să-și fi dat seama, întreaga specie umană a părăsit brusc realitatea. Tot ceea ce s-a întâmplat de atunci încocoare n-a mai fost adevărat, doar că noi nu ne putem da seama”. Prin urmare, “noua epistemă” ar coincide cu instaurarea într-un “după ce”, între orizonturile unei posterități (este exact ideea pe care o exprimă și noțiunea de postmodernism), unde (așa cum arăta Jean Baudrillard, comentând afirmațiile lui Canetti) a fost atins “punctul mort, în care orice sistem depășește (...) limita de reversibilitate, de contradicție, de repunere în cauză, pentru a intra viu în non-contradicție, în propria sa contemplare extaziantă, în extaz”. E vorba în fond de “moartea timpului” despre care vorbesc cărțile eschatologice și de „sfârșitul istoriei”, o istorie care a devenit ea însăși problematică, e tot mai fantomatică, tot mai spectrală, deoarece “într-o sferă exterioară istoriei, nici chiar istoria nu se mai poate reflecta” și e aproape cu neputință “să se facă dovada că am avut o istorie”. În opinia lui Baudrillard, dincolo de “punctul mort” există doar catastrofe. “Catastrofa - scrie gânditorul francez - este evenimentul brut maximal, acel ceva mai evenimential decât evenimentul - dar un eveniment fără consecințe, care lasă lumea în suspensie. Odată cu sfârșitul istoriei, odată ce a fost depășit acest punct de inerție, orice eveniment devine catastrofă, devine eveniment pur și fără consecințe (și chiar în asta constă puterea sa). Evenimentul fără consecințe - precum omul fără calități al lui Musil, ca și corpul fără organe, ca și istoria fără memorie”. Consecință directă a “dispariției centrului”, a situării într-un spațiu nihilocentric, catastrofa presupune absența sensului: “evenimentul fără consecințe se remarcă prin faptul că toate cauzele îi pot fi imputate, indiferent cum, fără ca nimic să ne poată împiedica să alegem. Originea îi este de neînțeles, la fel și destinația. Nu putem face cale întoarsă nici pe cursul timpului, și nici pe cel al sensului”. Absența cauzei și absența finalității face ca istoria să funcționeze după legile textului și, de fapt, să nu mai fie istorie, transformându-se în ficțiune. Iar “noua epistemă” este neantului, caracteristică mundusului apocaliptic.

Ziua de ieri...

Ziua de ieri a
pierit în perdele
și pe fruntea mea
Îngerii au pictat
umbre albastre
cine moare acum
va intra în
veșnicia Dorului.

Sighet - 2006 (9)

poetului Gheorghe Grigurcu

Oase trosnind
ca zidurile
într-un cutremur.
Înăuntru
bezna și
ei vorbesc
cu umbrle
închipte.
Ziua cade
plină de
sânge.
Un urlet
lacrimile
strivite
în palmele
sparte
Murdare-s
oglinzile
moșii...
Cine
pe cine
ucide?

Sighet - 2006 (99)

poetului Gheorghe-Mihai Bârlea

Cetate de
întuneric și
boală
vin rândunelele
sub streșini
dimineața
zăludă bate
în gratii
vestind primenirea
aerului.
Libertatea
exclusă din
grai și
din cântec
se-aude din
clopot:
„cu moartea
pre moarte
călcând...”
Rugăciune
Vis
Înviere...

Vine seara...

Vine seara; și ca-ntr-o legendă
te admir, desprinsă din zăpezi

dionisie duma

când discret rupi fila zilei din agendă
zboară Timpul; nu-ți vine să crezi!

Nicio disperare; Îngerii anume
răscolesc să afle gândul meu nespus.
Înc-o piramidă s-a ivit în lume
peste îndrăzneala zmeului răpus.

Câte se întâmplă; Foșnetul subțire
se aude-n preajmă dinspre manuscrise.
Ninge, viscolește; hainele de mire
ocrotesc căldura somnului din vise.

Și tu stai alături; ca într-o legendă
fluturând în mână fila din agendă...

Joana D'Arc

poetei Roxana Gabriela Braniște

Îți amintești de-o vară, de-o vacanță
Când năzuiai să fii Ioana d'Arc
Pierdută-ntr-o statuie din parc
În atmosfera ce-ți dădea speranță?

Mă surprindea atâta cutezanță
Cum e a ta, în urbea noastră tristă
În care, din păcate, mai există
Un dram de vis și-un pic de toleranță.

Acum te-admir; istoria se repetă
Deși ne pune Timpul în balanță...
Mi-ai demonstrat că nu ești desuetă

Că nu te lași învinsă de restanță
În lumea asta - pulbere de cretă
De care-un Domn ne ține la distanță.

În liniștea inimii

pentru Lală, in memoriam

Mâna ta
trezește
sunete
pe harpa
târzie
alunecând
spre delir
se-mpuținează
vinu-n cupa
luminii.
Văd cum
ajungi la
puterea
lacrimii mele.
Acest straniu
decor între
viață și
moarte...
Și Cântecul
tău așezat
în liniștea
inimii...

Ænise Koltz

(L'Ailleurs des mots) - Luxemburg

Iubesc bărbatul
cu spatele-i lat
ca o stepă

În adâncul pământului său
ascult
tropotul cirezii de bivoli
care-l străbate

Cobori pe calea sângelui meu
ca un caravanier
pe drumul mătasii

când vei recădea de pe șoldurile mele
o mie de ani se vor fi scurs

Precum un etern călător
te urci pe corpul meu
ca pe un vapor
sau într-un tren

Apoi mă părăsești
cu valiza ta
de dimensiunile unui coșciug

Corpul meu e un aventurier -

Noaptea îți mângâie
viața și moartea
războaiele și foametele tale

Măinile însângerate
părul căzând
ca niște plante
rupte de furtună

El este Cain
mereu fugind
de crima pe care n-a săvârșit-o

Altădată
erai Ramses
țara mea înflorea

Îți luminam nopțile
cu flacăra torțelor
deasupra genunchilor mei

Trupuri se unesc
Trupuri se despart

Memoria noastră e un deșert de piatră
Un Sinai nesfârșit
unde soarele arzător
topește amintirile

Ochii tăi sunt ferestre
spre un fost imperiu
peisaj uitat

Păzit de arhanghelul din paradis
care-și înalță spada scânteietoare

Nu mai învia -

Rămâi în țărâna
care te-a primit
cu bunăvoință
în timp ce eu ispășesc păcatul
de a mă fi născut

Rămâi în pământ
rămâi mort

Sub răsuflarea ta
corpul meu
lan de grâu
se înfioară

Mă opresc
să-mi trag sufletul

De ce am căpătat formă
în haosul acesta?

Corpul tău este singurul meu contine

Dar să nu ne încredem
iubirea e un pământ minat
avem de-a face
cu un Dumnezeu plin de pizmă

Nu reveni Ulise -

N-am încredere în câinele turbat
care-ți păzește inima

Mă tem de capcanele tale
în care mă zbat
de numele tău care-mi sângeră gura

Dispari odată cu soarele
după dealuri

Nu reveni Ulise

Îmi parcurgi pielea
ca o furtună
ca un potop

Cuvintele mele se pierd
în gura ta
precum naufragiații

În timp ce târăsc
lumea după mine
cuvintele mele se prăvălesc
de pe nu știu ce înălțime
ca blocuri de piatră
să te strivească.

Poemul sticletelui

Scrie, se aud ștăruitoarele șoapte, un poem
despre ipocrizia războiului. Așa că am găsit umbră
sub freamătul eucaliptului, și am șezut
în așteptare. Seminte de scafeți pluteau pe o briză blândă,
un flutur brun-auriu palpa pe o
prună răscoaptă. Scrie-ți visul, spuse Iubita, despre totala
abolire a războiului. Vivaldi, am scris, cele patru
anotimpuri. Tăcere, o clipă, doar ciripitul
sticletelui pe crengile mai înalte, *cirip*, se auzea,
cirip-cip, cip-cip, cip-cirip. Abia dacă mai
respiram, ascultând. Iubita m-a implorat să scriu, dar mâna mea
a încremenit pe hârtie; spune-le tu, am zis,
pe mine n-or să mă asculte. Un știclete
a fulgerat în jos împrăștiind seminte; m-am înfruptat din culorile
lui, câte
roșuri și galbenuri, cât brun-roșcat, un șablon
pe care însuși creatorul trebuie să-l fi văzut, când a mângălit
drăgălășenia de săgeată aurie cu pene la Hopkins. Te rog
scrie, spuse Iubita, deși acum mai puțin insistent. Spiritul, am
răspuns,
care a tășnit odată din haos... Nu, spuse Iubita,
iar eu am zis Michelangelo, Van Gogh, Nu, scrie
pentru ei poemul sticletelui și întregul
pământ va cânta, astfel că m-am așternut pe treabă.

Cântare

Uneori când cobori spre poarta roșie
auzind cum scârțâie pantofii pe prundiș
o lună galbenă va răsări de după deal;
închizi poarta și te sprijini de bara cea mai de sus
ca și cum ceva s-ar fi săvârșit pe lume;
un vânt de noapte trece prin frunzele de plop
și tot vacarmul universului se domolește
într-un zbârnâit de oboi, nota dată de o desăvârșită
muzică; este un cer vast total închinat
stelelor și știi, cu certitudine,
că toți morții au ieșit, acolo sus, ca o
flotilă de sărbătoare, și celebrează
o poartă roșie și o lună galbenă
ce-și acordează instrumentele împreună cu tine într-o simfonie.

John F. Deane

Irland

Carnavalul animalelor

Cineva a cântat la pian într-o cameră departe: seminte
crescând din pământ negru, înflorind și căzând înapoi.

*

De-afară, răspunsul
ilar al unui cocoș, toate găinile sale
aferat indiferente la ego-ul său de alamă, indiferente și
la ascuțitul toporului, așteptând în beznă din coteț.

*

Bursucul, la amiază, după ore noptatice
de raiduri și rapsodii,
pe marginea drumului zace în colb, duhoarea decadentei sale
bântuind deja frunza și păducelul.

*

Pisica vine, tainic, lângă răzoarele de lupin
să vișeze, va părăsi
spațiile călduțe strivite, plăcute pisicii, ca visele; iar iepuroiul
cel mare vine săltând prin fâneața sălbatică
să molfăie sarea frunzelor tinere de măceș;

*

o clipă, însoțind frumusețea, uit de mine.
Dar cineva a strigat din odaie: *John! John!*
și iar m-am întors, în soare, ascultând obișnuita
continuă vibrație a unui singur cuvânt: Dumnezeu; cu discordant

*

notă: omul, ne-
îndurător; și vechiul cânt pe care toți îl cântăm: Dumnezeu
este. Noi
nu suntem.

erdele, scări

erdele. Scări. Și nici o
 ă. Ochi. Și nici un
 p. Duș
 u, porțelan
 subțire. Nimeni
 deschide robinetul. Eram un copil
 scâncete neauzite
 ptea. Nu cumva să trezesc
 dulap chipiul
 uniformă al Tatei. Păpușă
 porțelan, surorile mele cât de palide, craniu
 păpușă, piele din plastic. Dulapul
 fântână. Asta
 se mai termină niciodată; nimeni
 deschide. Robinetele, buimăceală
 casa arsă din temelii. Un cămin
 nori.

reot

chiul Knut era preot.
 a un bărbat practic, dar latina
 greacă pentru el.
 murit după pensionare, stătea
 săpa locul pentru casa cea nouă
 nd inima i-a cedat.
 a mai degrabă electrician
 cât predicator, își începea toate predicile
 mând „nu prea sunt omul cuvintelor“
 avea dreptate în privința asta.

fapt nici nu avea ce să-i învețe
 enoriași, își vedeau de propriile lor griji
 nașterile, cu iubirile și morțile lor
 el nu avea cuvinte pentru asemenea lucruri.

ir învățase cum să repare
 e electrice și-i vizita pe oameni la ei acasă
 dregea scurt-circuituri și siguranțe
 e, înșuruba becuri în lăcașurile lor

oriunde se ducea, era lumină.

oate acestea
 (intru Porgerdur)

ind vom îmbătrâni, draga mea,

Jilan Richter

ovacia

ar trebuie

aș vrea să fiu
 rândunică zburătăcind peste Sloznaft,
 oblete în aval de fabrica de hârtie de la Ruzomberok,
 veveriță în pinii din Munții Uriașilor,

aș vrea să trăiesc
 între șopârlele care-și smulg coada din ajun,
 între dinozaurii care nu vor să piară,
 între boturile bulldogilor care caută să ne înhațe
 de mine, pe tine, ca pe niște muște,

aș vrea să-mbătrânesc
 între elefanții care ne-nvață să zburăm,
 între melcii care ne poruncesc să alergăm,
 între șoimii care se joacă de-a delfinii,

Knut Ydegard

(Judas Iscariot & Other Poems) - Norvegia

și vor veni ciorile să ne ia
 (câr-câr, apoi, cu o bătaie din aripă, sus în văzduh),
 unde va fi atunci iubirea noastră?

Unde va fi atunci gura asta care spune
 ceva despre cafetiera spartă, rugina de pe mașină, o consultație la
 cardiolog, o plombă care a căzut, factura de telefon
 sau (romantică) despre luna aurie
 și scorușul de munte înflorit, care dă la o parte toate albele
 minciuni, escrocherii, și tot ce nu reușește să spună despre copilul
 pe care nu l-am avut niciodată, și care se contopește cu a ta într-
 o sărutare?

Ori ochii aceștia care se zgâiesc la ecranul verde al calculatorului
 Zi
 după zi și se uită la tine când te dezbraci și se-apropie seara:
 stingi lumina pudică și stai ca o siluetă cu sânii coți
 și coapsele în contra luminii ce se prelinge subțire
 prin geamuri de la Marea Islandei de culoarea cobaltului?
 Ori mâinile acestea care scriu și iar scriu care pun
 la locul lor lopețile de zăpadă și te mângâie
 pe membre până ce arzi și vrei să mă ai
 ca o forță ce izbește în diguri, iar eu explodez
 căzând ca o cascadă în tine, în pântecul tău care a fost îndepărtat
 de chirurg
 la Reykjavik?

Toate acestea pe care le numim dragoste -
 unde vor fi, când vor veni ciorile?
 Fiindcă nu ne vor lua pe amândoi odată. Unul dintre noi
 se va culca primul pe solul mângâiat de zăpadă
 jos lângă mare (galbenă iarba de anul trecut, spumegândă zăpada
 de primăvară)
 când ciorile negre vor veni și vor ciuguli din gură, din ochi, din
 mâini, din organele genitale.

Când unul dintre noi care este lăsat în spatele ferestrei, draga
 mea,
 care se trezește dimineața și face toate cele
 cu care eram deprinși - aduce *Morgunbladid* din
 cutia de scrisori. Deschide robinetele
 și se privește în oglindă: oare acel unul dintre noi mai vede atunci
 acolo și altceva
 decât propriul chip? Oare celălalt chip atunci
 va străluci prin chipul lui în oglindă, precum casele abandonate
 ce stau și strălucesc lângă mare?

n-aș vrea să respir
 lângă bătrânii balauri aerul
 pe care l-au otrăvit cu suflarea lor,

n-aș vrea să beau
 laptele apos al zilelor cu frații mei
 care precum lipitorile se agață și sug mâna
 gata să-i ajute, dar ea nu mai este,

n-aș vrea să mănânc
 cu puii animalelor din strachina viitorului,
 ei care nu visează decât vânătoare, pradă, sânge, putere,
 crescuți fiind de saurieni, bulldogi,
 elefanți zburători, balauri și lipitori,

n-aș vrea să trăiesc, să-mbătrânesc,
 să respir, să beau, să mănânc,
 să scriu poeme
 în mijlocul acestei faune fantastice
 în care rândunica, obletele, veverița
 și poezii
 sunt meniți să dispară..

Dar trebuie.

În românește de
Micaela Ghițescu



valeria manta Țăicuțu

Cartea din carte

Citind primele 280 de pagini din **Lumea Sofiei** (Editura Univers, 2006, în traducerea lui Mircea Ivănescu), nu reușești să înțelegi de ce această carte a devenit best-seller imediat după apariție, de ce a fost decretată cea mai bună carte de ficțiune a anului 1995, de ce a fost tradusă în peste 50 de limbi și de ce s-au vândut din ea, până acum, mai mult de 30 de milioane de exemplare. În fond, la prima vedere, nu este vorba decât despre un curs de istoria filosofiei, deghizat în roman psihologic / polițist, cu puțin suspans, scrisă alert și accesibil: o fetiță de aproape 15 ani primește, în preajma aniversării, niște plicuri misterioase, cuprinzând mici prelegeri - amuzante și bine sintetizate, potrivit nivelului ei de înțelegere, despre filosofia socratică și presocratică, despre idealism și materialism antichității, despre multitudinea de răspunsuri la întrebările filosofice. Apoi, după un scenariu demn de producțiile hollywoodiene, îl cunoaște pe filosoful misterios și pe căinele acestuia, Hermes, și pornesc împreună într-o adevărată aventură a cunoașterii. Dacă ar fi numai atât, am putea spune că avem de-a face cu o carte pentru copii - mai bună decât celebrele volume din **Harry Potter**, datorită conținutului și mesajului său - dar nu despre o capodoperă: o lucrare la fel de valoroasă și de educativă cum a fost, de exemplu, **Călătoria lui Nils Holgerson prin Suedia** și... cam atât.

Numai că, după câteva semnale (laimotivul visului, al oglinzii și al dublului, numele de Hilde și cel al unui angajat ONU, aflat în Liban, de la care vin cărți poștale enigmatice) presărate ici-colo în roman, de la pagina 280 totul se întoarce pe dos. Pregătirea o face prelegerea despre filosofia empirică și despre reprezentanții săi de seamă, Hume și Berkeley (deși este improprie denumirea de „prelegere”, atâta timp cât desfășurarea este cea a unui dialog socratic, în care adevărul este „moșit”); David Hume pornea de la lumea cea de toate zilele, având sensibilitate pentru felul în care copiii își trăiesc viața, considerând că „nicio filosofie nu ne va putea conduce vreodată dincolo de experiențele cotidiene, sau nu ne va putea da reguli de comportare care să fie altfel decât cele pe care le facem noi, prin meditațiile noastre asupra vieții de zi cu zi” (p. 261). Hume voia să răspundă la întrebarea cum își trăiește un copil lumea, pentru ca, pornind de aici, să poată explica felul în care conștiința este ocupată treptat de gânduri și de reflecție; analiza făcută de filosoful englez conștiinței umane și refuzul lui de a recunoaște un nucleu constant al personalității își au soriginea în filosofia budhistă: ca și David Hume, Budha considera viața omului ca pe un neîntrerupt șir de procese fizice și mentale, care îl schimbă de la o clipă la alta. Sugarul nu mai este aceeași ființă ca omul matur și nimeni nu mai este azi ceea ce a fost ieri. Sentimentul posesiunii și al identității sunt false, căci nu putem spune „acesta este al meu” și nici „acesta sunt eu”: nu există niciun „eu” și niciun sâmbure constant al personalității. Premisele construirii personajelor din „Lumea Sofiei” se află în aceste idei filosofice, coroborate cu cele ale lui George Berkeley, un empirist consecvent, care susținea că singurul lucru care există este ceea ce simțim. Ceea ce ne determină să simțim este voința sau spiritul; ideile noastre au o cauză care se află în afara conștiinței noastre, dar această cauză este de natură spirituală și nicidecum materială: „tot

ceea ce vedem și simțim este, potrivit lui Berkeley, un efect al puterii lui Dumnezeu. Căci Dumnezeu este, ca să spunem așa, intim prezent în conștiința noastră și provoacă astfel întreaga multiplicitate de idei și de senzații cărora noi le suntem constant expuși. Întreaga natură din jurul nostru și întreaga noastră existență se odihnesc deci în Dumnezeu. El este singura cauză pentru tot ceea ce există” (p. 277).

Inteligența lui Jostein Gaarder este de a îmbina aceste teorii filosofice cu retorica romanului. Sofie și Alberto Knox sunt două creații livrestie ale unui Dumnezeu pe nume Albert Knag, astfel că „totul se întoarce și se învârteste (...). Ca o planetă amezită în jurul unui soare arzând”. Personajele își înțeleg statutul: „pentru noi, voința aceasta sau spiritul acesta care acționează totul poate fi și tatăl Hildei”. El îi povestește / scrie fiicei lui despre Sofie și Alberto, iar cei doi, depășind intențiile autorului, își folosesc independent de el rațiunea, pentru a cuprinde și explica demersul artistic - de această dată: „Căci nu putem simți materia din care e făcută realitatea noastră (...) Noi nu putem ști dacă realitatea noastră exterioară este făcută din valuri de spumă sau din hârtie și scriere. Dacă ar fi să-l credem pe Berkeley, putem ști doar că suntem alcătuiți din spirit” (p. 278). Ideea romancierului / demiurg nu este nouă; naratorul omniscient a tot fost întâlnit în construcțiile romanești, începând încă de departe, de la „romanele prototipice” (**Ramayana** sau **Mahabharata**) sau de la romanele antichității greco-latine (**Ninopedia**, **Romanul Parthenopei**, **Aventurile lui Daphnis și Chloe**, **Etiopicele**, **Măgarul de aur** ș.a.). Interesant este modul în care un sistem filosofic arid se aglutinează cu elemente de teorie literară, pentru a explica atât existența umană în general, cât și actul de creație. Ceea ce pare un curs de istoria filosofiei este, printre altele, și un mod de a explica raportul creator / opera sa nu numai la nivel ontic, ci și estetic.

De la pagina 280 se trece de cealaltă parte a oglinzii: personajele sunt acum Hilde și tatăl ei, în timp ce Sofie și prietenul ei, filosoful, apar ca proiecții literare. Ca și Sofie, Hilde va împlini 15 ani, ocazie cu care primește de la tatăl ei o carte scrisă de acesta: un fel de curs de istorie a filosofiei, pe care începe să-l citească împreună cu noi. Se creează astfel o relație complicată: Jostein Gaarder a scris o carte în care Albert Knag scrie o carte. Cititorii acestei cărți sunt fiica sa și noi, care știm mai multe despre personajele decât știu personajele însele. Raportul narator / personaj / cititor se schimbă și se complică, ca și raporturile temporale. Apare un dublu timp al lecturii - cel în care citește Hilde și cel în care citim noi, receptorii străini de intriga romanului, martorii desfășurării lui. Jostein Gaarder creează la un moment dat impresia de simultaneitate a acestor timpuri de lectură: dacă la pagina 284 Hilde citește ceea ce noi am parcurs deja, începând cu pagina a șaptea a romanului, la pagina 300 se creează simultaneitatea: de acum și până la sfârșitul romanului vom citi împreună cu Hilde despre iluminism (Rousseau, Condorcet, Olympe de Gouge), despre Kant, despre romantism (Beethoven, Bach, Schiller, Novalis, Goethe, Ibsen, Shelling), dar și despre Hegel, Kierkegaard, Freud, Marx, Darwin și, în final, despre „marele bang” și alte teorii ale apariției vieții pe pământ.

Nici de data aceasta lucrurile nu sunt simple: dincolo de bagajul informațional de certă valoare și utilitate, romanul se extinde în zona complementar-culturală, astfel că filosofia și teoria literaturii ajung să facă, așa cum se spune, casă bună. Sofie și filosoful refuză să-și accepte

statutul de personaj, iar revolta împotriva autorului amintește de căutarea pirandelliană celor șase personaje cunoscute. Dacă între Hilde și Sofie se instalează toleranța empatică și, în final, simpatia („Sofie se iveau, într-adevăr, privirea lăuntrică a Hildei. Avea tot tim impresia că o poate vedea în fața ochilor ei: fata cu părul negru” - p.294), relația cu maiorul Knag este una tensionată: „Vrei să susții că om plănuiește tot ce visăm noi? S-ar putea să adevărat că tatăl Hildei știe exact ce facem toți. Să scăpăm de cunoașterea lui atoatecupr zătoare e poate la fel de greu cum ar fi să fugi mai repede decât propria noastră umbră. Dar la punctul acesta eu am început să elaborez plan - nu e sigur că maiorul a hotărât dinainte ce se va petrece. Poate că el decide de-abia clipa aceasta - deci la ora anume când întâmplă. Și tocmai în asemenea momente e plauzibil că noi înșine am avea inițiativă proprie care să orienteze ce spunem și facem noi. asemenea inițiativă e, firește, un impuls extr de slab în comparație cu risipa de eforturi care o face maiorul. Poate că noi suntem f apărare în fața unor asemenea presiuni exterioare insistente, cum ar fi câini care vorbesc, avioane purtând steaguri cu urări



aniversare, mesaje pe coji de banană și furturi la comandă. Dar nu avem dreptul să excludem eventualitatea că avem și noi propria noastră voință, cât de slabă, care să facă față acestor toate” (p. 302-303).

Autoreferențialitatea, departe de a însemna pierderea ingenuității artistice, aproprie retorice de po(i)etică; dacă în poeme există scrieri despre scris (sau poemul despre cum se scrie poemul respectiv), în romanul lui Jostein Gaarder apare teoria despre personajul transformat în personaj, ceea ce de puține ori s-a mai făcut până acum. Totul decurge sub forma unui joc pentru mai mici și mai mari (altfel decât **Alice în țara minunilor**), în care pot fi întâlnite inclusiv elemente postmoderne (fragmentarea și disoluția personajului, statut incert al vocii auctoriale etc). Starea nesiguranță este cultivată pornindu-se de la conceptul de ironie romantică, prin care creator are dreptul să se distanțeze de ceea ce a scris, întrerupând iluzia; căci „activitatea artistului este ca un joc și (...) numai când joacă omul este liber, căci atunci el își face propriile sale legi” (p. 338).

Dacă *lumea devine vis și visul devine realitate* (Novalis), atunci de ce n-am putea accepta și ideea Sofiei: „Dacă asta a fost puțință pentru Berkeley și pentru romantici atunci trebuie să fie posibil și pentru el. Poate maiorul este doar o umbră într-o carte despre și Hilde, dar firește și despre noi, care alcătuim o părțică mică de tot din viața lor.” (p. 350)

Un soț, John Bailey, despre soția sa, Iris Murdoch (II)

Vircea constantinescu

Un alt film de patru stele, produs și acesta al *culturii populare* (cel puțin prin câteva secvențe de durată, unele strict erotice, altele descriptiv politice, îndeosebi pro-maoiste), s-a părut **Visătorii** (*The Dreamers*), anunșind că filmul va fi vorbit peste 50% englezește, deși regia aparține lui Bernardo Bertolucci, iar interpreții sunt și francezi. E o peliculă de subtilități brutale de brutalități reportericești. Decorul: Irisul neuitatului Mai '68 francez (și european). Protagonisti - trei adolescenți, doi francezi și unul american, student cinefil, doi cinefili sunt și confrății lui galici. Psihologia comună le permite să-și joace viața reală, frisonată de coșmarul răzmeriilor stradale, la un soi de loterie-de-cinematică; de altminteri, directorul cinemateciei franceze tocmai a fost demis de, mda, André Malraux, ministrul gaullist al Culturii. Prilejul a fost exploatat de elitantii de stânga, îndeosebi elevii și profesorii ale căror familii aparțin miciei, dar și ai ales marii burghezii; niciun paradox aici, altfel decât aparent; asta au fost realitățile istorice, Sartre și Marcuse s-au îmbătut, într-un dialog al surzilor, în acele momente pestilențiale dar nu întrutotul justificat-revoluționare; fiindcă deja însese contur "marea crăpelniță" (ah, ce m și-a permis acest titlu! - o coproducție franco-italiană superioară mai bătrânului **occo și frații săi**) de după primele efecte ale "planului Marshall", astfel că, vorba marxistului Lenin, condițiile obiective păreau coapte... Dar să revin. Théo și Isa (belle) sunt frați gemeni și își spun permanent "iamezi"; pentru că gândesc împreună același lucru, pentru că sunt nedespărțiți, exclusiv în patul nocturn - ee, aici Bertolucci întrece pe sine, imaginile sunt dezolant de frumoase, de senzuale, lipsite de vulgaritatea proprie demascării incestului, și acesta și unul fictiv, întrucât, pierzând la cinemateciei, americanul Mathew este condamnat să se culce cu, hm, perfect virgina Isa în brațele ochii iubitelui ei frate geamăn; episod nematografic unic, cel puțin în ceea ce mă privește: ofranda "sângeroasă" e culeasă și de frate, și de amant... dintre pulpele dejamăcii și, simbolic, plimbată pe obraji și pe fruntea acesteia, *mielul sacrificat* (metafora îi aparține lui Mandiargues) prinându-și continuarea actului sacrificial, pe care, dar și în zile și nopți ulterioare, în sprețul oricărei conveniențe sociale mediate sau transtemporale, cu acordul vehement de melancolic al fratelui, de iubirea căruia se asigură constant de-a lungul narațiunii cinematografice. Inutil să precizez că protagoniștii triumphiului amoros sunt toți frumoși "la trup", angelici în viață, exonerati etic în atitudini, cultivați, acceptabili și deloc săraci.

Vehemența ideologică este una mult mai slabă în raport cu un Pier Paolo Pasolini

(din "Saltu", de pildă, probabil filmul care oglindește, într-o solitudine deplină, **execrabibilul** în arta inginerescă, zisă și a șaptea), dar ilustrează o treaptă la un etaj superior ca realizare artistică *in spe*, prin comprehensiunea umană detaliată și nuanțată vigilent. Isa are doar 19 ani, dar are și un tată Poet, nenumit în film (gest elegant al regizorului), cam bogat chiar și pentru franjuji, și o mamă cumplit de absentă, minus scena aproape-finală, când, descoperind incestul-tribal - altă secvență uluitoare de discret și de agresiv filmată - își consiliază soțul literat că-i cazul să-și ia amândoi tălpășița neauziți/nevăzuți, adică să părăsească tiptil o *istorie* pe care n-au cum s-o priceapă, s-o stăpânească, s-o blameze... Salvarea Isei e una asigurată de iubirea incestuoasă fără a fi **realmente** incestuoasă, ci doar dezvăluitoare în grad maxim a nevrozelor, reveriilor, dorințelor, purtării de zi cu zi; mă rog, și a trupurilor nude... Tatăl, prezentă cumplit de sartriană, nicidecum ca opțiune politică, dar ca facies și un abia atenuat aspect "dizgrațios" vestimentar-fizic, apucă să vehementeze pro domo niște propoziții despre... inspirație și politică. Adolescenții, după "expedierea" la culcare a adulților, comit și ei (imprudența unor) afirmații rebarbativ-concluzive, atât de tipice, cum e știut, inelului lor de vârstă. Zice americanul - în acest context halucinant ce ține de "francmasoneria cinefililor", = "poate că ecranul ne apără de lumea exterioară" - deci zice Mathew, contestând permanenta contestație a lui Théo revărsată peste un

părinte care, totuși, îi furnizează cecuri (pentru cotidian, pentru universitate...): "Toată lumea are un tată", la care va primi replica din partea fratelui *incestuos*: "Dar dacă Dumnezeu nu există, nu înseamnă că el (=tatăl meu, poetul) poate să îi ia locul". E o tratare brutală și cumva populist-derizorie a *temei* centrale din **Frații Karamazov**. Adolescenții, în absența adulților plecați în vacanță, împart un apartament-palat și-și trăiesc viața reală adaptată cursiv după filme celebre, în general - capodopere. Deci Bertolucci produce un film despre/cu filme (îndeosebi realizate în alb-negru, contrastal jucând, aici, ca un personaj lămuritor, poate chiar pedant). Replici retenabile nu sunt puține, acuratețea scenariului și dirijoratul italianului pledează pentru o capodoperă cuminte, dar una de public restrâns. Zice același Mathew (Bertolucci nu uită cât de dragi le sunt francezilor yankeii, chiar și postați pe gradena unei naivități presărate cu drogii cinefiliei): "Nu cred în Dumnezeu, dar, dac-aș crede, (acesta) ar fi un chitarist negru, stângaci. Aici nu e vorba de Chaplin și Keaton, ci de Clapton și Hendrix". Replică Théo, dispecerul stângist (sic) al familiei: "Camera de filmat este precum gaura cheii către dormitorul părinților. Îți spionezi, ești scârbit, te simți vinovat, dar nu te poți abține. Filmele sunt ca niște infracțiuni, iar regizorii sunt ca niște infractori". Amuzant, incitant, elegant, rafinat, exploziv, dezamăgitor - toate epitetele concură să-mi definească staza admirativă. Bertolucci e Bertolucci, tot acela care a comis **Ultimul tango la Paris**, dar și **Ultimul împărat**. Pelicula în discuție, difuzată acum câteva nopți de postul public de televiziune, a fost realizată în 2003, când italianul număra doar 63 de ani. La mulți ani, Signore Bertolucci! Sau, pre graiul împăratului Traian, *auguri!*

Poezii în capodopere

alese și traduse de grete tartler



Henry David Thoreau (1917-1862)

Eu nu cer alte bogății, Tată ceresc...

Eu nu cer alte bogății, Tată ceresc,
Decât pe mine să nu mă dezamăgesc,
Și-n faptele-mi atât de sus să zbor
Cât pot vedea cu ochi limpezitor.

Și-apoi prin ce îmi dai cu bunătațe
Să nu-mi dezamăgesc prieteni, poate,
În tot ce cred sau speră că se-ntamă,
Să nu viseze ce mi-ai dat în seamă.

Mâna mea slabă, tare crez ridică,
În viață să-mplinesc ce limba zice,
Să nu se vadă că-s mărunț, târziu,
Și țelul nu-mi ating sau nu mi-l știu.



alina boboc

Teatralitatea dansului

Stagiunea 2007 - 2008 a fost deschisă în câteva teatre importante din capitală (Național, Comedie, Odeon) de spectacole de dans, venite de departe, în cadrul unor proiecte culturale. Agresivitatea bună a dansului profesionist în spațiul teatral se înscrie probabil într-un proces de contaminare și de complementaritate a artelor, atrăgând astfel atenția unui anumit public spre această modalitate de expresie artistică. În timp ce spectacolul de teatru lasă oricărui spectator șansa unei receptări, chiar minimale, spectacolul de dans teatral este susceptibil de un anumit tip de subtilitate, datorată unui limbaj care a înlocuit supremația cuvântului cu cea a mișcării.

În cadrul proiectului **Via Cultura**, Centrul ArCub, susținut de primărie, se ocupă cu buna desfășurare a unor manifestări culturale în cadrul unui schimb italian - român, generat de împlinirea a 250 de ani de la nașterea

sculptorului Antonio Canova (1757 - 1822), reprezentant important al neoclasicismului, care a exercitat o influență majoră asupra sculpturii epocii. Evenimentele dedicate au avut loc de curând la Bassano, orașul natal al lui Canova, iar între 10 și 23 septembrie, la București, astfel: spectacolul de teatru **Se-Ducere**, spectacolul de dans **Piega Canova**, expoziția de desene **Antonio Canova** și spectacolul de stradă **Arti per Via**.

Spectacolul de dans teatral **Piega Canova** (piega = îndoitoră, cută, pliu), susținut de Centrul CANGO din Florența, propune un concept nou de înțelegere a artei lui Canova; dacă se rescriu cărți clasice în viziune modernă, de ce nu ar căpăta dinamism și arta statică printr-o reinterpretare? Astfel, spectacolul devine o expoziție Canova vie, în perpetuă mișcare, de o flexibilitatea uimitoare.

Decorul este cvasiabsent, cu excepția proiecțiilor video, filmate în direct. Lipsa decorului este compensată de compartimentarea scenică: un octogon, în care se desfășoară cele patru episoade ale spectacolului, astfel încât înlănțuirea succesivă

a acestora formează aproape imperceptibil opt culcat, simbol al infinitului.

Dansatorul este un instrument expresiv capabil de mare profunzime a trăirii și dezvoltarea subtilă dimensiunea sculpturală a mișcării creând în acest fel o prezență hologramică a Canova: omniprezent, dar intangibil.

Elementul de bază al spectacolului este de jocul cu lumina și umbra, ceea ce creează efecte inedite, mai ales la nivelul pielii filmate în mișcare, generând imagini complexe, îndeamnă la reflecție. Tatuajele dansatoare accentuează ideea de sculptural pentru corpul feminin, apt pentru maternitate, deci pentru renaștere.

Coregrafia este dominant orizontală (spectatorii sunt așezați pe perne în vecinătatea imediată a spațiului scenic, devenind astfel privitori îndeaproape la spectacolul lumii după primul episod mai vertical. În această zonă, contorsionarea și ineditul mișcărilor corporale conduc la maximum de expresivitate.

Conceptul de dans teatral ascunde aici nucleu dramatic, exprimat cu mijloace coregrafice într-un spațiu scenic redus, mereu să concentreze semnificații multiple.

Distribuția: Marina Giovannini, Ramona Caia, Simona Bertozzi, Virgilio Sisti (coordonator al Centrului CANGO din Florența). Muzica: Letizia Renzini.

cinema

Documentariștii s-au reunit în premieră la Discovery Campus

Debutul acestei toamne cinematografice a fost marcat nu numai de premiera filmului regizat de Cristian Mungiu **4 luni, 3 săptămâni și 2 zile** - despre care vom scrie în numărul viitor -, dar și de regizorii de film documentar care s-au întâlnit la Timișoara. Aici, în perioada 14 -16 septembrie a avut loc cea mai importantă întâlnire anuală din industria mondială de televiziune, despre producția de film documentar. Regizorul Florin Iepan, coordonator local al trainingului Discovery Campus, a declarat că pentru prima oară în România s-a organizat un eveniment în domeniul documentarist de o asemenea amploare, la care au participat între 250 și 300 de producători, delegați și experți din toată lumea afiliați la cele mai importante posturi tv care finanțează, produc și difuzează filme documentare. „La Timișoara au fost peste 200 de regizori și producători de film documentar din toată lumea. Lucrările au fost centrate în jurul a 30 de experți de la cele mai importante canale de televiziune. S-au prezentat cinci filme documentare foarte importante, diferite, în premieră sau lansate foarte recent. Am avut ocazia să ne întâlnim și cu un câștigător de premiu Oscar, Pepe Danquart, din Germania. Au venit oameni care primesc propunerile de film documentar despre România sau pe subiecte românești și care s-ar putea să-și schimbe puțin perspectiva asupra subiectelor românești. Important este că au fost prezenți cei care dau banii pentru filme, nu cei care le fac, pentru că ei sunt cei mai importanți, ei decid ce se face și ce nu”, a spus Florin Iepan.

Grație acestui program, regizorii și producătorii de film documentar din România au șansa să beneficieze de finanțare pentru realizarea unor producții, o ocazie unică.

„Pentru producătorii români e o ocazie unică de a se întâlni cu oameni care conduc jocul acesta și care trag sforile în domeniul acesta, e sunt cei mai importanți și sunt esențiali pentru că ei decid totul. Una e să

discuți într-o atmosferă informală sau să-ți aranjezi o întâlnire, după câteva zeci de e-mail-uri, peste doi ani de zile, într-un birou, undeva, unde lucrurile s-ar putea să fie foarte oficiale. Regizorilor români de documentar nu li s-a mai oferit pe tavă așa o situație și sper să o fructifice” - este de părere Florin Iepan.

Printre documentarele cele mai apreciate s-au numărat „Diana - The witnesses in the tunnel”, despre moartea prințesei Diana și „To the Limit” al regizorului Pepe Danquart, despre doi frați alpiniști, cunoscuți ca unii dintre cei mai buni din lume. Cën timpul sesiunii Discovery Campus s-a înființat și Asociația DocuMENTOR, care consideră necesară inițierea unei dezbateri publice privind relația dintre producătorii independenți de documentar și televiziunea publică, întrucât TVR a blocat orice colaborare sub pretextul unei crize financiare. Regizorii Florin Iepan, Dumitru Budrală, Alexandru Dolomon, Anca Damian și Ileana Stănculescu - membrii fondatori ai asociației - au adresat o scrisoare deschisă Comisiei pentru cultură din Camera Deputaților și Senat, Consiliului Național al Audiovizualului (CNA) și Televiziunii Române (SRTv), în care este semnalată această gravă problemă. DocuMENTOR consideră că o prioritate pentru remediarea acestei situații o reprezintă „inițierea unor dezbateri publice cu privire la necesitatea existenței de producții autohtone în grila de programe a televiziunii române și definirea modului de cooperare între TVR și producătorii independenți”.

„În opinia noastră, controversa producției internă - externalizare trebuie examinată în detaliu, într-o discuție care să nu se limiteze la



irina budean

aspectul financiar, ci să ia în considerare modelul internațional în care succesul programelor factuale de televiziune este asigurat de deschiderea către independență. Considerăm că aceste dezbateri trebuie să aibă în centru protejarea intereselor publicului prin oferirea unei diversități a ofertei de programe, mai spun semnatarul scrisorii.

DocuMENTOR, partener național Discovery Campus Masterschool, reamintesc și subliniază faptul că TVR trebuie să respecte normele și procentele europene referitoare la cuantumul de producție independentă națională prezentă în programele transmise, fapt pentru care este necesar un dialog între televiziunile producătorii independenți cu privire la externalizarea producției de documentar și programarea unor tronsoane de documentar. Membrii DocuMENTOR solicită, totodată, Televiziunii Române să-și prezinte publicului strategia de achiziții de programe europene create de producătorii independenți. „România are obligații legale în acest sens, stabilite prin reglementările Directivei Televiziunea fără Frontiere, care prevede ca posturile să rezerve cel puțin 10% din timpul lor de emisie sau cel puțin 10% din bugetul lor de programe, pentru opere europene create de producătorii independenți. Pentru că Televiziunea Română ca televiziune publică, are responsabilități în ordin informațional, educațional, cultural și de divertisment, considerăm că această strategie trebuie să fie transparentă și accesibilă publicului larg”, sunt de părere reprezentanții

Mărturisesc că titlul de mai sus, ca și termenul la care se referă, mi-au fost sugerate de cuvântul *francofonia*, termen deja consacrat în literatura de specialitate. *Românofonia* ar trebui să fie pentru cei care vorbesc româna, cei din interiorul țării, dar mai ales cei din afara lor, un termen de egalitate; termenul etichetează o nouă realitate care permite, trecând frontierele, apropierea tuturor celor care folosesc româna ca loc de comunicare. Totodată, el include o dorință de participare, de recunoaștere mutuală, de reciprocitate și libertate. Românofonia trebuie să fie din acest punct de vedere, ceva pozitiv.

Este dinaintea știut că, în termeni demografici, românofonia nu ocupă un loc fruntaș în planul planetar: cu cele 23 de milioane de vorbitori nu ocupă nici o suprafață considerabilă, nu este limba maternă și oficială între granițele mării și ale Republicii Moldova; se vorbește curent în comunicare în interiorul granițelor de români răspândite în Europa (România, Serbia, Croația, Bulgaria, Albania, Grecia, mai recent și în Spania și Italia), în S.U.A., Canada, Israel, Turcia. Putem spune - și este bine - că cine care a trecut granițele țării a făcut o greșită constatare - că, fără nici o etichetă oficială, se vorbește românește pretutindeni în lume. Desigur, procentul vorbitorilor este foarte mic, în comparație cu cel al altor "fonii", iar înțelegerea românei ca limbă-produs pe piața internațională a limbilor este aproape nulă. Cu toate acestea, viitorul lumii românofone trebuie să se construiască pe dinamism, creștere economică și o mai mare participare la comerțul mondial. Stadiul general al economiei românofone nu este suficient pentru a explica situația actuală, deși economia - ca factor determinant în definiția puterii politice -, are și o recunoscută capacitate de intervenție în diferite etape de construire și / sau de modificare a imaginii unui spațiu lingvistic, trebuie să fie luată în considerare. Amintim însă că lumea românofonă, mult timp izolată și ignorată, abia acum caută să se integreze jocului de comunicare internațional. Logica dominantă a celor

Românofobia



mariana ploae-
hanganu

puternici nu prevede totuși un spațiu pentru ca și ceilalți, ținuți la marginea jocului, să poată exercita dreptul lor la expresie, informație și promovare lingvistică și culturală. Comunitățile românofone, descentralizate și periferice, s-au abținut sau n-au îndrăznit, prin lipsă de voință politică, prin neglijență istorică sau pentru că au adoptat logica dominantă, să ocupe spațiul internațional modest, dar la care totuși aveau dreptul, realizând astfel răspândirea culturii lor și a calităților sistemului lor socio-cultural și lingvistic. Adoptând logica excluderii sau, mai bine zis a auto-excluderii, lumea românofonă a oferit o imagine a absenței, a „strălucit“ prin pasivitate. Această postură inhibitoare impusă sau auto-impusă a românofonilor a favorizat, dincolo de frontierele țării, uitarea, neparticiparea, nesolicitarea care exacerbează în mod normal sentimentul de excludere, de nedreaptă devalorizare.

Pentru a realiza o nouă imagine a românofoniei, contrară celei trecute, trebuie create condiții pentru apariția unei noi dinamici capabile să dea realitate politică sistemului. Dar oricât de bine ar funcționa aceasta, românofonia - sau oricare altă „fonie“ - doar ea singură, nu poate rezolva problema economică care este problema centrală în sistemul mondial. Pe lângă faptul că economia este generatoare de bogății, este și creatoare de putere și de decizie și, mai mult decât atât, este elementul de bază, cel mai eficient, în procesul de construire a imaginii; în sfârșit, economia - sau mai bine zis, stadiul ei actual - este cea care îngreunează sau favorizează promovarea externă a limbii românești. Dinamica politică în care este antrenată România ca recent membru UE trebuie să găsească sprijin în dinamismul economic care are obligația să fie creator, inovator și dispus să revendice recunoașterea capacității sale de intervenție în spațiul

internațional. În timp ce lumea românofonă caută căi de a ieși din stadiu de țară subdezvoltată, puternicii lumii își sacralizează valorile lumii lor care, în termeni internaționali, sunt unice și care, indiscutabil, au o conotație pozitivă. Este vorba de industrie, de tehnologie, de telecomunicații, de performanță și, în general, de o organizare socială eficientă și de bogate resurse financiare. În acest cadru, lumii românofone îi revin etichete care de atâtea ori au devalorizat produsul: dependență, lipsă de echipamente și resurse umane, nivelul de viață scăzut al populației și în general o serie de elemente care caracterizează subdezvoltarea.

Dacă realitatea este întotdeauna complexă, imaginea, clișeele sunt întotdeauna simple, iar uneori simpliste; realitatea este prolixă, eticheta pretinde că exprimă totul cu un cuvânt, o fotografie sau un gest. Mass-media națională abordează de cele mai multe ori problemele care privesc „stadiul general al națiunii“ în termenii pe care îi cunoaștem. Mass-media străină comentează aproape întotdeauna, vorbind despre lumea românofonă, în termeni de inechivocă conotație negativă, reproducând și perpetuând stereotipuri. Românofonii, care aproape că și-au însușit imaginile stereotipe negative, devin de multe ori incapabili de a-și exercita funcția lor de „reprezentanți comerciali“ ai limbii-produs pe care o vorbesc. Și mai evidentă apare această situație în felul cum sunt redactate manualele de limbă română pentru străini care va constitui însă subiectul unui articol viitor.

muzica

Violonistul



corina bura

În fapt, ar trebui consemnat privilegiul de care beneficiem ca, prin intermediul acestui minunat festival care are loc o dată la doi ani, să intrăm într-un contact direct cu 2-3 generații reprezentative ale artei interpretative, de la talente extraordinare, aflate în plină ascensiune, până la ceea ce numim „monștrii sacri“, pe care nu deam a-i asculta „live“ vreodată. Cei care născ TVR Cultural sau Canalul „Mezzo“ au avut nu de rare ori ocazia să urmărească pe cineva, deja „istoric“, din anii '70, în care un tânăr, pe atunci tânăr, dar în plină afirmare care se făcea cu mult entuziasm pe sonorile înregistrări ale „Păstrăvului“- Zubin Mehta, Yakov Perlman, Pinchas Zukerman, Jaqueline Du Pré și Daniel Barenboim - sau Integrala de camera - cu pian de Beethoven în interpretarea ultimilor trei. În timp ce Mehta a devenit

invitat permanent al Festivalului, Jaqueline Du Pré ne-a părăsit mult prea devreme, Perlman concertează mai mult în America, iar Barenboim nu ne-a vizitat în ultima vreme. Pe Pinchas Zukerman nu sperăm a-l mai asculta, având în vedere că și-a stabilit un centru cu multiple activități în Canada unde, asemenea lui Gidon Kremer, îndrumă și cultivă prin exemplu și participare personală noi aspiranți către dificilul titlu de interpret. Și totuși, miracolul s-a produs, iar sunetul său vibrant, puternic, într-o atitudine interiorizată, a dat viață paginilor de factură ultra romantică ale **Concertului pentru vioară în sol de Max Bruch**. Ca și acum 40 de ani, când și-a început prodigioasa carieră, Zukerman a rămas același fenomen muzical care fascinează prin strălucire și o splendidă tehnică a cântatului, în care cele mai complicate scheme se rezolvă cu grație și naturalețe, firesc, un violonist înalt, plăcut la înfățișare, rezervat totuși, una cu vioara și muzica sa, departe de orice „regie scenică“. Concertul cameral care a adus pe

podiumul Atheneului câțiva tineri - cu toate acestea foarte șlefuiți și maturi, membri ai ansamblului Zukerman Chamber Players - a cuprins un program care a fost susținut cu doar 3 zile înainte la Budapesta: Enescu „Aubade“, un mic trio scris la tinerete, în 1899, alături de 2 mari capodopere ale unei alcătuirii camerale cu totul specială, cvintet de coarde cu două viole, Mozart KV 406 în do și Dvorak în Mi bemol, ultimul compus în perioada „americană“ din care fac/e parte și Simfonia „Din Lumea Nouă“ audiată cu o seară în urmă în viziunea lui Christoph Eschenbach / Orchestre de Paris și alte lucrări pentru varii instrumente. Bisurile, generoase, au completat paleta stilistică prin selecțiuni pentru același tip de formație extrase din Mendelssohn și Brahms (finalul de maximă dificultate tehnică). Orice epitet, comparație sau formulare ne-ar împinge spre zona platitudinilor în încercarea de a da măcar o idee despre determinarea cu care acești muzicieni, alături de marele lor Maestru, s-au implicat în realizarea acestui punct de pe agenda festivalului. Se pare că acest tip de lansare a celor merituosi începe să prindă formă și ne gândim că nu ar strica preluarea acestei idei și de către cei care dispun într-un fel sau altul de destinele talentelor autohtone. Într-un spirit eliberat de interese sau meschinărie, după exemplul celui omagiat, George Enescu.



Plecarea unui disident

anghel gâdea

S-a stins din viață scriitorul disident Victor Frunză. El s-a născut la 8 iunie, 1935, în Dumitrești - Vrancea.

A absolvit Liceul comercial în orașul Râmnicu Sărat, în anul 1952, după care a urmat un an facultatea de ziaristică din București (1952-1953), continuându-și apoi studiile la Facultatea de Jurnalistică a Universității de Stat din Moscova, pe care le-a încheiat în 1958. După revenirea în țară a funcționat ca redactor și realizator de emisiuni culturale la Radiodifuziunea Română (1958-1978), apoi la Televiziunea Română (1968-1971). A funcționat și ca profesor la Facultatea de ziaristică a Academiei „Ștefan Gheorghiu”.

Victor Frunză ilustrează la noi, cu o formidabilă sinceritate și noblețe, tradiția nu îndeajuns de mediatizată a apostaziei, a renegării, cu un curaj ieșit din comun, a unei doctrine în care crezuse și pe care a slujit-o mulți ani în prima sa tinerețe. El, ca foarte puțini intelectuali din țara noastră, ilustrează o transformare, o iluminare, care i-a determinat pe unii intelectuali din veacul XX să-și depășească convingerile și limitele doctrinare, iluziile romantice din anii tinereții, ca apoi să pășească demn în imperiul marelui adevăr pe care doctrina marxistă reușise să-l estompeze aproape total. În cultura românească a pășit pe urmele lui Panait Istrati, simbolizând încarnarea unei inconfundabile responsabilități, căreia i s-au alăturat, de-a lungul anilor, nume ilustre precum Boris Souvarine, Orwell, Koestler, Milos și Kolakowski, refuzând să mai fie un admirator al lui K. Marx și al doctrinei comuniste totalitare.

Când aproape nimeni nu se aștepta, în anii funestei megalomanii a lui Nicolae Ceaușescu, a trimis prin intermediul Agenției Reuters o scrisoare deschisă la adresa regimului dictatorial, proslăvit nebunește de către mulți dintre confracții săi, în frunte cu Adrian Păunescu. Dând dovadă de un curaj ieșit din comun, în finalul scrisorii i-a spus dictatorului că își asumă cu toată responsabilitatea conținutul ei, că nu este un laș, că nu-i este frică de nimeni și că se va întoarce în țară, fapt care s-a și întâmplat și care a creat multe fabulații.

L-am cunoscut personal pe Victor Frunză la începutul lunii aprilie, 1999, în Roșiorii de Vede, când a venit și s-a întreținut, preț de mai multe ore, în amfiteatrul Liceului „Anastasescu”, cu cei care-l cunoșteau, mai mult din auzite, ca scriitor și disident. Am stat de vorbă cu dânsul și mi-a dat un autograf pe celebra sa carte **Istoria stalinismului în România**, Editura Humanitas, București, 1990. Am profitat de acea primă întâlnire și l-am rugat să-mi povestească ce i s-a întâmplat după difuzarea acelei scrisori și întoarcerea sa în țară, fiindcă aveam și eu o variantă povestită de un cunoscut de la Direcția Presei, chiar în

anul 1978, când s-a difuzat scrisoarea. Varianta relatată de mine era, după cum mi-a mărturisit cu multă amărăciune, un adevărat scenariu, o mistificare odioasă, o minciună pusă abil în circulație de sinistra Securitate. În varianta pe care o auzisem se spunea că, chipurile, Victor Frunză trebuia să fie arestat imediat ce revenea în țară, chiar de la aeroport. Mai apoi s-a renunțat la acest plan datorită intervenției directe a lui Nicolae Ceaușescu, care și-ar fi arătat dorința și curiozitatea să-l cunoască personal și să stea de vorbă cu dânsul.

Așadar, a doua zi, dimineața, după ce ajunsese acasă, i s-ar fi dat un telefon, de la sediul C.C. și i s-a spus să se prezinte de urgență la Cabinetul Nr. 1. Dictatorul l-ar fi primit, dragă Doamne, calm și afabil, abordându-l pe un ton, prietenos, de la început, cu întrebarea: „De ce, tovarășe Victor Frunză, mi-ai transmis scrisoarea aceea pe un post de radio străin, ostil patriei noastre, și nu ai venit aici la mine, la cabinet, ca să-mi spui ce-ai zis acolo?” „Pentru că nu am putut să ajung la dumneavoastră, tovarășe Prim-Secretar!” ar fi răspuns Victor Frunză. „Păi cine te-a oprit, tovarășe, fiindcă ușa cabinetului meu este în permanență deschisă tuturor acelor care au probleme mai delicate de rezolvat. Eu cred că ai făcut o greșală, tovarășe, și ar fi bine să-ți faci autocritica pe un post de radio de-al nostru, și nu la o officină ca aceea care denigrează zilnic toate realizările regimului”.

După ce mi -a ascultat varianta, Victor Frunză, zâmbind mai mult a lehamite, mi-a răspuns: „Chiar ar putea cineva să creadă că m-a invitat, personal, Nicolae Ceaușescu la el la cabinet ca să stea de vorbă cu mine? E o minciună sfruntată ca multe, foarte multe altele care au fost puse în circulație pe seama mea de îndată ce a fost transmisă scrisoarea. Adevărul e cu totul altul: n-am fost arestat și nici invitat la cabinetul Nr. 1, dar imediat, la facultate, s-a creat în jurul meu o atmosferă infernală, aproape de nedescris. Nimeni nu mai sta de vorbă cu mine, nu-mi mai răspundea la salut, parcă eram un ciumat, un bolnav de SIDA. Totul a culminat, după puțin timp, cu o ședință de partid la care au fost convocate toate cadrele didactice din Facultate, precum și toți studenții din anul I până în anul IV. Atmosfera din acea ședință era apăsătoare, irespirabilă și a durat multe ore, încât mă întreb și acum, după atâția ani, cum de am putut rezista aceluia supliciu și nu m-am prăbușit sub ploaia de acuzații, care mai de care mai stupide și mai aberante. Am fost etichetat drept „un vândut”, când pe arginți, când pe dolari, un „dușman al regimului”, „o viperă”, combătut, cum bine se știe, cu cea mai teribilă „mânie proletară”. În săptămânile acelea am fost tocat cu sadism, vexat zilnic chiar de către colegii mei de catedră și prietenii pe care îi credeam foarte apropiați. Așa se face că, până la urmă, nemaiputând suporta atmosfera din jurul meu, a trebuit să părăsesc țara dimpreună cu familia mea.

Mai există și circulă desigur și alte

variante în legătură cu acest act de m curaj al scriitorului Victor Frunză. Într scurt articol din revista „22” (Nr. 32 (90 7-13 august 2007), intitulat **In memoriam** se spune: „Expulzat din țară, Victor Frunză ajunge la Paris, de unde-i trimite lui Nico Ceaușescu o scrisoare deschisă intitulată **Pentru drepturile omului în România**. Întoarce în România, în scurt timp, însă e reținut la graniță și anchetat. De altă parte anchetele vor dura până în 1980, când e expulzat, împreună cu soția și fiul său, Danemarca. Potrivit unei mărturii (Sic Securitatea și-a trimis un agent cu misiuni de a-l asasina pe Victor Frunză, la puțin timp după expulzare”. Despre toate acestea Victor Frunză mie nu mi-a vorbit. El s-a stabilit apoi la Aarhus, în Danemarca, unde a pus bazele unei edituri care îi va purta numele în care va publica mai multe cărți de istorie politică și drepturile omului. Cea mai importantă lucrare a sa rămâne **Istoria stalinismului în România**, apărută la Editura Humanitas, în 1990, și retipărită sub titlul **Istoria comunismului în România** la Editura Victor Frunză, București, 1999.

Pentru mine Victor Frunză rămâne scriitor cu un spirit eminentamente modest, sincer, drept, îngăduitor și calm, care detesta minciuna și injustiția. După ce l-am cunoscut în orașul meu, Roșiorii de Vede, l-am întâlnit apoi în mai multe rânduri și am avut câteva îndelungi convorbiri telefonice, își asur fără reținere, onest și onorabil, tot trecu cu toate fețele, și convenabile, dar și pe o stânjenitoare. Recunoștea că a greșit, că s-a trăit o parte de viață într-un miraj stupid, care avea să se despartă definitiv în lumea adevărat liberă.

Era de o modestie de-a dreptul păguboasă, fapt care mă face să mă întreb acum: De ce nu a fost cooptat în Comitetul condusă de Vladimir Tismăneanu, el care scris prima Istorie a P.C.R.? Detesta comenziile neloiale și a prezentat la ultima conferință a Uniunii Scriitorilor din România, unde își depusese candidatura pentru funcția de președinte, un proiect salutar, care i-a deranjat pe mulți dintre confracții săi a viți încă moral fostului regim comunist, care el se despărțise cu un curaj sinucigal.

În vara anului 2005 m-a invitat la Târnova Internațional BOOKFEST 2005, unde s-a lansat ultima sa carte de proză, **Fire de pe blană de oaie. Din povestirile Natanei** (E.V.F.), 2005, prezentată de cunoscutul filosof Mihai Șora și prozatoarea Natana Lovinescu. Ne-am despărțit îmbrățișându-ne și purtând la piept monumentala monografie **Pamfil Șeicaru. Destinul unui condamnat la moarte** (E.F.R.), dăruită tot cu autograful.

La sfârșitul lunii iulie a acestui an, Victor Frunză a plecat, după cum îi era obiceiul, la Aarhus, în Danemarca, să-și vadă soția și fiul. Îndrăgise acel mic oraș care avea și un foarte frumos parc cu un lac mărginit de bănci curate și elegante. Acolo și-a găsit sfârșitul, doborât de un atac de cord. Scriitorul cu o deschidere culturală atât de curajoasă, profundă și benefică, intelectual care a detestat fâțiș, între foarte puținii din noi, barbaria totalitară inspirată de utopia marxiste...

Concursul de proză scurtă „RADU ROSETTI“ ediția a IX-a - 2007

Regulament de participare

Desfășurat la primele sale patru
ții sub titlul „*Poveste fără sfârșit -
erferențe artistice*“, concursul este
organizat pe trei grupe de vârstă: 9-15
, 16-25 de ani, 26-50 de ani.

Condiții de participare:

- 1-2 lucrări care să nu depășească
p., manuscris / dactilografiat /
inoredactat.

- lucrările vor avea menționate:
mele și prenumele autorului, data
sterii, adresa completă și numărul de
efon.

- participă tineri care nu au debutat
itorial, nu sunt membri ai Uniunii

Scriitorilor sau ASPRO.

Lucrările vor fi expediate pe adresa:
Biblioteca Municipală „Radu Rosetti“,
Bulevardul Oituz nr. 13 A, Cod poștal
601077, Onești, Jud. Bacău

Data limită de primire a lucrărilor:
30 septembrie 2007.

Premierea va avea loc joi, 25
octombrie 2007. Pentru laureații
concursului cu domiciliul în alte
localități, premiile vor fi expediate prin
poștă.

Relații la telefon 0234/324099,
tel./fax 0234/312202.



Românul stereotip

(urmare din pagina 24)

stereotipizarea românului ca subdezvoltat, fără
o înzestrare li se pare respectabilă.

Spus limpede: nu sunt pentru acoperirea
ehnelor românilor. Legenda *fascinantei
nânii* trebuie revizuită. Noroaiele nu-s
noase. Am scris o carte cu titlul *Rău de
mânia*, urmând linia dură (Cantemir-
eanu-Cioran-Camil Petrescu) privind
iciențele noastre, dar nu disprețuiesc
orul din care fac parte. *Apud* Cantemir,
itul de ceartă, îndemnul spre viață ușoară,
onstanța. Suntem, după *Descriptio*,
actari la carte și aroganți, dar avem și
tăți: ospitalitatea și spiritul religios. În loc
„lucram“ calitățile, noi le considerăm tare.
ar avem de demolat mituri: de la mitul
arelor la mitul generozității și-al ortodoxiei.
le ce am refuza mitul geto-dacilor curajoși?

privește orgoliul, considerat defect de
nitrie Cantemir, Cioran afirmă în
urtelemement că tocmai orgoliul e cauza
riei: „Căci ei (rușii, adnotarea mea) mai au
i orgoliu, acest motor, ba nu, această *cauză*
storiei. Când nu mai are acest orgoliu și
stează a se mai socoti rațiunea sau scuza
versului, o națiune se exclude singură din
enire.“

Și tot Cioran, către Sanda Stolojan (*Nori
te balcoane*): „Un critic spaniol a decis de
ând că eram prea român. E adevărat, dacă
și fi fost român, n-aș fi scris ce am scris“.

Ce nație puternică nu-și hiperbolizează eul
c, de la SUA la Germania? Orgoliul
onez a fost rănit când Václav Havel a cerut,
ent, observatori străini la alegerile anticic-
e. S-a spus că Havel vede Polonia - blasfe-
! - „ca pe o țară sălbatică și totalitară“.
i, dimpotrivă, trebuie să acceptăm
spectiva xenosului, a celui alt asupra
stră (ne vede lași, inerți, vegetali, așa-i și
ta), să nu protestăm, să nu refuzăm

stereotipiile negative. Ca și cum nu ne-ar fi
permisă mândria de neam pe care o au din plin
anglo-americanii, dar și croații, sârbii, grecii,
albanezii...

Îi prefer pe aroganți, pe orgolioși, celor
fără mândrie ori sceptici în ce ne privește,
detest sado-masochismul pe tema ticăloșiei
românilor, a delăsării, a lipsei de onoare, a
prostiei genetice.

Am ajuns să ne expunem și defecte pe care
nu le avem: „Asta zice lin licheaua“, ofta Dan
C. Mihăilescu într-o emisiune, că *românul*
(generalizare) e *altericid*, temător de străini,
fundamentalist xenofob. Balada *Miorița*,
rejectată ciclic în ex-socialism ca bazată pe
sânge și pe gândire primitivă, spune cu totul
altceva: că nicidecum *doi* n-ar trebui să-l
omoare pe *unul*. Preceptul acesta nu-i străin de
țara *Mioriței*, cu oia în efigie, cu răd
„elitiștii“.

„Românii sunt buricul pământului?“,
întreba Stelian Tănase, la o oră fixă. „Poate
româncuțele“, își răspundea în barbă
toçoistul, sunt buricu' lu' pământu“, cu
trimitere la moda burta goală.

Și *talk-sho*-urile unde se jubilează că am fi
în exclusivitate neam de hoți, de lingăi și
certați cu săpunul, emisiunile unde se fac
poante din ce în ce mai grosiere despre „defec-
tele“ moldovenilor, de pildă, se bucură de
rating mare.

Mulți teleintelctuali aspiră la rolul de
revelator-cathartic al acestor defecte, vor-
bindu-ne înțepat despre *fatalitatea numită*
România, despre apartenența la locul natal ca
nenoroc, despre povara de-a fi român. Când
Octavian Paler a reacționat („poporul e o che-
stiune de destin“) a fost cotate cryptoreacționar.

Ia să afirmi că ne-american ori ne-
occidental nu înseamnă neapărat ne-dezvoltat,
ia să spui că germanii n-au umor, că irlandezii
ori polonezii ori rușii nu-s abstenenți, că
englezii mormăie când vorbesc și că-s destul
de ipocriți, că americanii iubesc prea mult
glanz-ul, că este destul de greu să întâlnești
spanioli modești și italieni taciturni. Ești
detestat pe dată ca *ignar patriot*, cum formula
R.-H. Patapievici. Or, ferească UE, capeti o

reputație incorect politică, de tradiționalist.
Stereotipul acceptat unanim e: precis ca un
neamț, politicoș și distant ca un englez,
spumos ca un francez, eficient ca un american
etc., numai românul neavând niciunul, cum
susținea un gazetar de două coloane. Dacă spui
că românii sunt și inteligenți, și generoși, și
inventivi, ești taxat drept naționalist înapoiat și
atârnat de coada comunismului demagogic.

O știință ia ființă în brava noastră demo-
crație: demolarea personalităților care ne-au
creat iluzii de neam, începând cu Eminescu,
„idolul tribului“, cum a fost stigmatizat de
nihiloclasici. Părvan, Iorga, Crainic, A.C.
Popovici, Noica, Blaga trebuie respinși ca
naționaliști isterici și ca statolatari, în paralel cu
tehnica și strategia inducerii unei imagini
deteriorate a românului despre român. Un
„doctor“, a cărui temperatură justițiară a
scăzut brusc după de-conspirare, decretat:
„Poporul ăsta e incapabil să...“, poporul ăsta nu
poate să...“. Altcineva se plângea că scoatem în
față doar „ce dă bine“, ca activiștii de antărț.
Așa o fi? Ieri, călușeream; azi, draculim. Morți
iubăreți, puși pe mușcat din România!

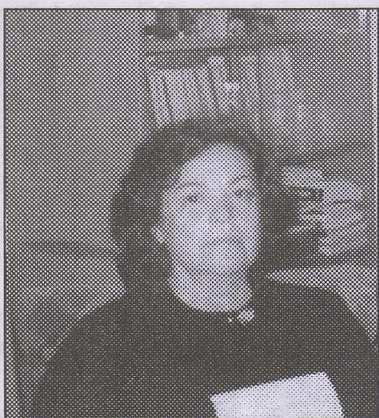
Citez, dintr-o adresă a lui Spiru Haret,
ministrul Învățământului, către profesorii de
gimnaziu, liceu, universitate, îndemnul de a-i
face pe discipoli să prețuiască evenimentele
mari ale istoriei noastre mai mult decât acele
„din istoria altor popoare“. Și pedagogul
continua astfel: „Siliți-vă a-i convinge că țara
lor este cea mai bună țară, că neamul lor este
cel mai viteaz, cel mai nobil, cel mai energic
din toate neamurile“, pentru „deșteptarea
patriotismului“.

Noi, dimpotrivă, cultivăm în școală stilul
resemnat („așa sunt noi, românii, brânză bună
în burduf de căne“), când nu defetist de-a
dreptul: statul român va dispărea, ca și limba
lui.

Spune-i unui popor cu obstinație că-i ne-
vital, ne-priceput, ne-isprăvit și efectul nu va
întârzia: disprețul de sine.

Up-datarea, ca să zic așa, a făcut-o Mihaela
Czobor-Lupp, în *Firea românilor*, după ce a
pus la bătaie citate nedrept incriminatorii:
românii nu au viitor. „Acest viitor este deja
distrus înainte ca el să fi existat“ (p. 146).

Oare n-o fi momentul, după atâtea exage-
rări, pentru o evaluare nesubiectivă a expresiei
noastre etnice? N-o fi venit vremea nuan-
țării?



magda ursache

Românul stereotip

După scurtul moment de grație al revoltei din '89, când românul s-a identificat cu eroicul Gavroche (Noi nu plecăm, noi nu murim...), au urmat lustrii de greață privind firea românilor, văzută mereu și mereu din perspectivă negativă. De la asemuirea cu puii de lei, s-a ajuns la asemuirea cu câinii sârmani, ca vai de capul lor, ciurmații Europei. „The Sun” avertiza Anglia că ar fi amenințată de o invazie a emigranților din România. Cei patru (la număr) care au speriat Londra!

S-au comentat excesiv cărți orientate spre defectele etnice, de la Cantemir, necruțător cu *hiierea* moldovenilor la Ștefan Zeletin, trăitor în Țara Măgarilor. Exacerbarea șablonară a calităților (românașul harnic și modest, inventiv și supradotat) trebuia să primească în replică o analiză pertinentă, reflecții corecte, cum au făcut-o, de altfel, C. Rădulescu-Motru în *Sufletul neamului românesc. Calități bune și defecte* (1910) ori Dumitru Drăghicescu (*Din psihologia poporului român*, 1907).

Cu o *tabula exemplorum* de trăsături urâte de caracter, de deprinderi rele se deschide volumul colectiv coordonat de Daniel Barbu, intitulat *Firea românilor*, Nemira, 2000. Din cele nouă opuri scoase de Editura Științifică între 1968 și 1997, *Călători străini despre țările române*, se selectează predilect impresii favorabile: „neam aplecat la beție și la lăcomie; deopotrivă cu vitele” (Michael Bocignoli, 1524); „născuți pentru furt; puși pe fapte crude; foarte puțin primitivi” (Anton Verancsics, 1538-1549); „românii au aici (în Transilvania) nume rău ca și când toți ar fi tâlhari” (Ferrante Capeci, 1584).

Alți călători din leat 1500 constată: „neamul acesta al moldovenilor este apru și primitiv” (Georg Reicherstoffer); „deprinderile lor sunt îndeobște barbare” (Alessandru Guagnini); „foarte crunți” (Giovann Andrea Gromo); „cruzi la război” (Antoni Maria Graziani); „urâsc foarte tare pe papă” (Pierre Lescapelier); „adeseori se îmbată; neînimoși; sunt oameni fără carte și altă învățătură (Franco Sivori); „lăsători și leneși” (Giorgio Tomasi).

Pentru leaturile următoare, selecția apasă tot pe vicii: „se dedau unei vieți necumpătate, mâncând și bând” (Bartolomeo Locadello, 1664); „s-ar părea că toți se nasc cu această aplecare spre hoție” (Niccolo Barsi, 1633-1639); „este atât de mare orbirea acestui popor, neștiința și nebunia lui, încât el nu știe mai nimic despre Dumnezeu” (Marco

Bandini, 1647-1648); „tineretul crește întocmai ca animalele sălbatice” (Erasmus Heinrich Schneider von Weismantel, 1713); „trădători și violenți” (Anonim turc, 1740).

De subliniat că informațiile și opiniile călătorilor străini au fost preluate fără vreo grilă, școala Daniel Barbu părând convinsă (de *altera pars*) că românii *sunt den hire* brutali, impulsivi, cruzi, nestăpâniți și nestatornici, că nu trăiesc după legile religiei ori, cum plusează Mihaela Czobor-Lupp, contemporana noastră, că „nu cultivă nicio artă, nicio știință, sunt neștiutori în ale negoțului sau în cultivarea pământului”, că „românilor le lipsește coloana vertebrală a disciplinei”, chiar oarece merite fiind amendate. Altruismul e *nefiresc*, iar ospitalitatea - *proverbială*.

Să fie o țară genetică umilinta? Altfel de ce ne-am repezit să-l ridicăm în slăvi pe reducționistul Gașpar Miclos Tamás (**Intellectualul român față cu inacțiunea**), declarând ritos că românii sunt ori bolșevici, ori legionari și că au *doi guru*, Stăniloae și Noica. Obsesia noastră, după Tamás, nefiind alta decât fascismul, la care ne-ar împinge „paranoia ortodoxă”. Despre incredibila putere de absorbție a unguirilor nu s-a dus vorba.

Cititorii Oliviei Manning (**Trilogia balcanică** fiind tradusă cu grabire) or fi fost fericiți citind o frază ca: „România este un mare prost care a moștenit o mare avere”? Avera? „Pământul roditor” dăruit de Dumnezeu. Și Olivia ne plasează un banc, al românilor, chipurile, despre ei înșiși: „«Ha, a zis Dumnezeu, e prea mult». Ca să echilibreze balanța, a pus aici cei mai îngrozitori oameni pe care i-a găsit. Românii răd de asta, dar e într-adevăr o glumă tristă.”

Și sinistră. Mărturisesc că n-am auzit de bancul ăsta, dar cert este că preluăm de la vecini toate clișeele defavorabile nou. De la maghiari (de altfel, arama iredentistă și-o dau pe față nu românii, ci veșnicii co-părtași la guvernare), clișeu *crescătorilor tâmpi de oi*, de prin **Chronicon Pictum Vindebonense**. Anonimus, în **Gesta** ne caracteriza „cei mai sârmani oameni din toată lumea”. Pentru Gorove Istaván (Pest, 1842), valahii erau *inculți și săraci, fără lideri naționali*, iar geograful Doczy Ioșef (1829-1830, Wien) ne considera *leneși, ignoranți, superstițioși*.

Pe aceeași cale a mers Sorin Mitu, controversatul autor de manual, preocupat de **Aspecte ale imaginii de sine la românii ardeleni. 1800-1850. Dimensiunea negativă**, în „Studii de istorie a Transilvaniei”, Cluj, 1994. Și tot Mitu, din același unghi al *dimensiunii negative*, a tradus împreună cu Ildiko Melinda (soție) însemnările de călătorie ale lui Urmösy Sandor (evident, resentimentar

etnic), din anii 1841-1843, unde, pe pe pagini, românii nu apar decât leneși, incu murdari, superstițioși, dușmani ai progresu înapoiați, necivilizați. În războiul de *short ungar versus român*, categoric a învins dintâi, noi alegându-ne cu un ic preponderent deficitar, ceea ce nu prea pare ne displacă. A ajuns de bon-ton să spui, străin venit aici, că Budapesta e capi României și niciodată că București e capi Ungariei, iar la bilanțul pe națiuni ieșim me rău, în urma vecinilor.

Pentru că suntem receptați ca un po molatic, răbdător, inofensiv, ni s-a prop prin toamna lui 2003, *un mod de a România la palme*. La emisiunea **Of, pr mea!**, Mircea Toma ne-a prezentat un pro de film a cărui melo(dramă) urma să se de șoare într-o groapă de gunoi din România, exact într-un sătuc plasat într-o groapă gunoi, unde se vorbea ungurește, române rusește, și unde un tânăr profesor rom român se întorcea să-și înhumeze tatăl n acolo, ca un Iov al secolului XXI. Unii apreciat bogăția de idei a scenaristului, arădean dintr-o familie maghiaro-romă locuitor de Americă. Ce original! Romă văzută ca o groapă de gunoi, plină de deș umane, exact ca-ntr-un documentar - presa - transmis de BBC.

Capetele pătrate, care n-au înțeles că nu vorba de România, ci de o țară fictivă, gun nefiind gunoi, ci decor, au fost aspru judec După o sesizare în Parlament, premierul atunci, Adrian Năstase, a cerut muta „decorului” într-una dintre țările co-prodi toare: Austria, Germania, Ungaria și „deco a fost transportat lângă Budapesta. I contraargumentele au curs: țigani din Ra aduși pentru figurație, ar fi pierdut euro b la fel copiii cu comportamente sociale a male (**Viitorul sună bine!**), tot figuranți, urmau, după filmare, să intre sub prote unei societăți de ajutorare. Am scăpat brandul unei țări apocaliptice, năpădită gunoaie (o fi o descriere vizionară a Romă ca groapa de gunoi UE?), unde se trăiește ntr-o rezervație fără nume, dar cacopat (cei care-și vorbesc de rău țara, neamul continuat să hulească educația identit Identitatea a murit, trăiască Alteritatea numele unui globalism *unkritisch*, cum spune Eminescu. Iar circumspecția manifestă și față de cei care vor să nuanț N-au complexul provinciei, nici *compl europenității* (sintagma lui Daniel Barbu),

(continuare în pagina 23)

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate. Nici conducerea revistei nu își asumă toate opiniile exprimate. Responsabilitatea aparține în exclusivitate autorilor

